БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 41 (10409) | 1964 оной февралиин 18, вторник | Сэн 2 мүнгэн

Болгариин партийно-правительственна делегаци СССР-тэ ерэбэ

УНГЕНЫ, Молдавиин ССР, февралиин 16. (ТАСС). Болгариин партийно-правительственна делегаци тусхай поездоор үглөөнэй 7 часта СССР-тэ хүрэжэ ерэбэ. Болгариин коммунис партиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, Болгариин Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ Тодор Живков тус делегацине толгойлно.

Хилэ дээрэхи Унгены станциин перрон дээрэ Молдавиин компартиин Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь И. И. Бодюл, Молдавиин ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ А. Ф. Диордица, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Н. П. Фирюбин, Болгариин Арадай Республикаһаа Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд С. Караджов, тусхай тушаалтай бусад хүнүүд айлшадые угтаһан байна.

ҮЙЛЭДБЭРИИЕ АШАГ ЕХЭТЭЙ БОЛГОЛГО—ХҮДӨӨ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ГОЛ ШЭГЛЭЛ

1964 оной февралиин 14-дэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ*)

Господин Гарст манай орондо тү-... эрэхэдээ гибриднэ кукурузын ... шанарые үндэрөөр сэгнээ һэн. ...нэр тэрэнэй зүбшөөлые анха... абажа, ехэ юумэ хээбди. Гос...н Гарст хоёрдохёо манайда ерэ... кукурузыемнай хараад, бидэ... Америкэһээ гибриднэ кукуру... үрэһэ худалдажа абахые аргад... мүнөө болёо гэжэ хэлэһэн бэ... Таанад гибриднэ һайн үрэһэ ...болгоот, үрэһэ илгаха заводуу... баряат. Эдэниие түргөөр хэһэн ...т гэжэ хэлээ һэн.

Үрэһэ илгадаг заводууд тухай хэ..., Америкэһээ худалдан аба... эдэ заводуудаа өөһэдөө шэнэд... хубилгажа, Америкынхиһээ һу...гүй һайн болгоһон байнат гэжэ ...т тэмдэглэһэн байгаа. Энэ ажаг...лань үнэхөөрөөшье зүб. Гэбэшье, ...түүд, бидэнэр оролдосотойгоор ...мэрилжэ, гибриднэ кукурузын ...агын технологиие, мүн тэрэниие ...галха, тарилгын хойноһоо ха...лха асуудалнуудта анхаралаа ...үүлхэ ёһогүйбди.

Бидэнэр мүнөө хими ехээр хүг... халуун хаһата оробобди. ...даамнай господин Гарст анхара... табяад байна. Тэрээниинь ...шье һайнаар ойлгонобди. Хэр... бидэнэй урдань хүсэд хүрэхэ хи...кэ минеральна үтэгжүүлгэгүй ... ушар, энэ үтэгжүүлгэнүүдэй ... шанарые ойлгодоггүй дээрэһээ ...он хэрэг бэшэ юм. Арадай ...ын бүхы асуудалнуудые нэгэн ... шиидхэхэ материальна арга бо... бидэндэ байгаагүй бшуу. Би... өөһэдтөө бии байһан мате...на арга боломжонуудые зүбөөр ...лэхэ, арадайнгаа ажахын элдэб ...ринуудые хүгжөөхэдөө ээл...баримталха ёһотой байгаабди. ... хими түргөөр хүг..., үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые ...үүлхэ арга боломжо бии бо... Декабриин Пленум дээрэ эдэ бү... асуудалнууд тодорхойгоор харагд... гээшэ. Тиимэһээ тэдэ асуу...үүд тушаа үшөө дахин хэлэһэ... хэрэггүй.

Господин Гарстын хэлэдэг бусад ... асуудалнууд—гербицидүүд, ...лые белок ехэтэй болгохо эл... нэмэлтэнүүд—баһал ехэ удха ...ртай. Мүнөө бидэнэр хибэдэһээ ...дэг малда, мүн шубуудта эдюул... белок синтетическэ аргаар үйлэд...лхэ ойртообди. Иимэ белок ...рикэдэ үйлэдбэрилэгдэдэг боло... хаш. Манай эрдэмтэд энэ асуу...лые научна, мүн шэнжэлгынгшье ...ар шиидхэнхэй. Мүнөө белок ...дбэрилжэ, промышленна аргаар ... ажахынгаа эрилтые хангаха ...лго табигдана.

Господин Гарст бидэндэ «фермэ...һээ рынок хүрэтэр» харгынуу... барихые дурадхана. Зүгөөр, энэ ...омжо капиталис ёһоноойшье һаа, ...ай социалис эрхэ байдалда, ажа... талаһаа анхаралда абтамаар: ...ок — хэрэглэгшэд, городуудай ...нуудые хангалта болоно. Хэр... Америкэдэ фермер, үмсын ажал... капиталист продуктнуудые зөө...лань, манайда колхоз, совхозууд ...уктнуудаа город зөөнэ. Тиимэ... һайн харгынууд хэрэгтэй ха юм.

Харгын удха шанар мэдээжэ ааб... Энэ асуудалаар господин Гарс... хэлэхые би оло дахин шагнаа... Намда харгы барилгын хэрэг... тухай тэрэ ехэ ханамжатайгаар ... бэлэй. Теэд бидэнэр мүнөө ...рэ энэ барилгада хэрэгтэй мүнгэ ... гүйсэдөөр һомолжо шадахагүй ...бди. Энэшье асуудалда ээлжээ... эрахые хараха хэрэгтэй. Хар... ехэ барилга удаадахи шатын ... гээшэ ха. Энэ барилга хэ...тэй, хэгдэхэшье байха. Мүнөө... арга шадалайнгаа зэргээр хар...үүдые бариха, заһабарилжа бай... шухала.

Мүнөө бидэндэ гол шухала юумэ...—химическэ үтэгжүүлгэ, гер...үүдые, малай тэжээлдэ хэрэг...хэ элдэб нэмэлтэнүүдые үйлэд...лгэ болоно. Хүдөө ажахын аша ...ада хэрэглэгдэхэ элдэб янзын ...уктнуудые хими үгэжэ шадаха ... ЦК-гай декабриин Пленумэй ...дхэбэринүүд дотор эдэ бүгэдэ ...алагданхай. ЦК-гай Пленумэй ... абаһан шиидхэбэринүүдые ...үүлхэ гээшэ мүнөө тон шухала ...оно.

Хүдөө ажахые хүгжөөлгөөр бидэ...е Америкын Холбоото Штадууд... 30 жэлээр гээгдэжэ ябанат гэжэ господин Гарст 1955 ондо хэлээ ... Мүнөө бидэниие 8 жэлээр гээг...э ябанат гээд тэрэ хэлэнэ. Хэр... бидэнэр хамаг хүсэеэ элсүүлэн, ...досо ехэтэйгээр ажаллабал, хэ-дэхэн жэлэй туршада США-гай хүдөө ажахын хэмжээндэ хүрөөд, үлүү гаража шадахабди. Энэ зорилго дүүргэгдэхэшье!

Минеральна үтэгжүүлгэ, гербицидүүд болон химическэ бусад продуктнуудые үйлэдбэрилгөөр Советскэ Союз 3—4 жэлэй туршада Америкын Холбоото Штадуудые хүсэхэ. Тэрэнэй ашаар хүдөө ажахын продуктнуудай үйлэдбэриие богонихон болзор соо дээшэлүүлхэ арга олдохо.

Минеральна үтэгжүүлгэ, гербицидүүд болон химическэ бусад зүйлнүүдые зүбөөр хэрэглэжэ һураха хэрэгтэй.

Мүнөөнэй Советскэ Союз хуушанай Росси бэшэ гэжэ Господин Гарст мэдэхэ болонхой. Мүнөө Советскэ Союз — хүсэ ехэтэй, гэгээрэн хүгжэһэн орон, наукын, ехээр хүгжэһэн эрдэм болбосоролой орон, коммунис общество амжалтатайгаар байгуулжа байһан орон мүн.

Владимир Ильич Ленин капиталистнуудһаа һурахые таагүйдэ тоолодоггүй һэн. Харин капиталис оронуудай наука болон дүй дүршэлэй туйлалтануудые, бүхы һайн юумыень совет экономикые хүгжөөлгын аша туһада хэрэглэхые уряалдаг, дурадхадаг байгаа.

Манай хүдэлмэрилэгшэдтэ хандан, В. И. Ленин иигэжэ бэшэһэн байна: «Илалтынгаа хүсэд дүүрэн, бүрин түгэс байхын тула капитализмда байһан бүхы үнэтэ һайн юумэнүүдыень сүм абаха хэрэгтэй...»

Манай орон урган хүгжөө, совет наука бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоо. Гэбэшье бидэнэр мүнөө бүхы юумые оултыень мэдэнэбди гэжэ хэлэхэ эрхэгүйбди.

Капиталис оронуудай наукын туйлалтануудые хубхай буруушааха тон буруу ябадал һая болотор манайда бии байгаа. Ондоо оронуудай наукын ямар нэгэ амжалтанууд тухай дурдабал, баруунай оронуудай урда һүгэдэһэн ушар гэжэ харагдадаг бэлэй.

Иимэ ушарые парти эрид буруушаагаа. Хэрбээ совет экономикын хүгжэлтын аша туһада капиталис оронуудай научна туйлалтанууд үргэнөөр хэрэглэгдээл һаа, коммунизм байгуулгада туһатай байхань лаб-тай.

Гэхэтэй хамта, зарим хүдэлмэришэдэй хилын саадахи дүй дүршэл шудалхагүйһөө байха, өөрынхиеэшье мартаха ушар манайда бии.

1958 ондо Павлодарскэ областиин тракторист нүхэр Логинов жолоодоггүйгөөр трактор ябуулха автомат түхеэрэлгэ хэрэглэхэ дурадхал оруулһан юм. Саашадаа үйлэдбэридэ хэрэглэхын тула тэрэ дурадхалыень үйлэдбэри дээрэ шэнжэлжэ үзэхэ даалгабари үгтэһэн байгаа. Тэрэ гэһээр табан жэл үнгэрөө. Теэд юун хэгдээб? Нүхэр Логиновой түхеэрэлгэ гансахан газар хахалха ажалда хэрэглэгдэжэ болохо байна гээд «Союзсельхозтехникэ» гэжэ Бүхэсоюзна нэгэдэлэй түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Корбут мэдээсэһэн байна. Тиигэжэ тракторист Логиновой дурадхал бэелүүлэгдээгүй үлэшэнхэй.

Мүнөө капиталис оронуудта иимэ түхэлэй машинанууд үйлэдбэри дээрэ ашаглагдажа байна.

Голландиин «Протек» гэжэ фирмэ «Агро-робот» гэжэ машина бүтээн гаргаа. Тэрэ машинань рама дээрэ бүхэлэгдэһэн дизельнэ двигатель, татадаг хоёр гол, хүрьһэ урбуулдаг плугаа бүридэнэ. Плуг болон машинын ябалгань гидравлическа системэһээ оньһон аргаар жолоодогдоно. Энэ агрегат челногой гуримаар хүдэлдэг байха юм.

Шэнэ юумэндэ капиталистнуудай иимээр хандажа байхада, манай зарим хүдэлмэрилэгшэд, тодорхойлон хэлэбэл, манай хойрог хүнүүд шэнэ юумэндэ хайшаагаар хандана гээшэб. Шэнэ юумэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ хойрогоор хандаха ябадал эрид шууд буруушаагдажа, эсэс табин усадхагдаха ёһотой.

Энэ асуудалтай холбон, хүдөө ажахын пропагандын ба научна туйлалтанууд, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлгын асуудалнуудаар нэгэ хэды ажаглалта хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Наука болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ эдэбхи түгэлдэр нүлөө ехэтэй пропагандын арга хэрэгтэй

Түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлгэдэ дэлисэ ехэтэй, мүн унжагай нобшо хоёр арга бии.

Манайда зарим ушарта түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ хүдэлмэридэ унжагайрха, нобшорхо ябадалай диилэхэеэ һанадаг байһандань халаглахаар.

Наукын туйлалта, түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлнэ, бүгэдын шадабари болгохо хэрэгтэ аали, нобшо ажал ехэ һаад тойбо татана. Шэнэ юумые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгээр эхилэгдэһэн хэрэг эсэстээ хүргэгдэнэгүй.

Бодото байдал дээрэ хаража байхада, иимэ юумэ болодог: али нэгэ ажахын түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлэгдэжэ эхилдэг—газетэ, журналнуудта статьянууд, түрүүшүүлэй зурагууд толилогдодог, эрдэмтэд болон мэргэжэлтэд лекци, элидхэлнүүдые хэдэг, партийна организацинууд суглаа зарлажа, тэрэ дүй дүршэл тухайгаа хэлсэдэг, ажалай түрүүшүүл өөһэдөөшье үгэ хэлэдэг байна.

Хэрбээ иимэ пропагандын һүүлээр эмхидхэлэй хүдэлмэриин үргэнөөр ябуулагдадаг һаань, эдэ бүгэдэ һайшаалтай хэрэг болоно.

Эдэ лекци, элидхэлнүүдые шагнажа, шэнэ, түрүү дүй дүршэлэй удха шанарые һайнаар ойлгоһон хүн тэрэ хэрэгтэ хам орон, удангүй түрүү хүнүүдэй зэргэдэ жагсана, өөрынгөө ажалаар, өөрынгөө үүсхэл оролдолгоор ажахыгаа хүгжөөлсэнэ.

Суглаанай, лекциин боложо байхада, хүлисэгты, хэн эбһээлжэ гү, али хамараа ухашалжа һуугааб, магад энэ хоёрые нэгэ доро хэжэ һуугаа гү, үгышье һаа, юрэ ямар нэгэ ондоо юумэн тухай бодожо һуугаа гү, тиимэ хүнэй тархи соо юушье хадуугдахагүй ха юм. Заримдаа иимэ ушар тохёолдодог лэ гээшэ. Совхозуудай директорнүүд болон колхозуудай түрүүлэгшэнэртэй хөөрэлдэхэ үедөө иимэрхүү ушарай бододогые хэдэн дахин үзэһэн байнаб.

Тэдэнэй зарим нэгэндэ түрүү совхоз гү, али колхозой ажахын али нэгэ һалбариин һайнаар хүтэлбэрилэгдэдэг тухай хэлэхэдэмни, тэрэмни гайхангяар хараад, хөөрэлдөөнэйнгөө гол удхыень хүсэд ойлгодоггүй байба. Тэрээн тухай газетэ, журналнууд болон кинодо тодорхойгоор хэлэгдэнхэй гээд һануулдаг һэмби. Мүн суглаан дээрэшье һайнаар хэлсэгдэһэн тухай һануулдаг байгааб. Намтай хөөрэлдэһэн эдэ хүнүүдэй тиимэ суглаануудта байһан, газетэнүүдые захидаг байһанда этигэнэб. Теэд тэрэ түрүү дүй дүршэл тухай болоһон хэлсэһэн һайрамай уһандал урдаад, тиимэ хүнэй шэхэндэ хадуугдангүй далай руу шэнгэшэһэн шэнги толгой соонь юушье үлэнэгүй ха юм.

Эндэ хэлэхэдэ, нэгэ түрүүлэгшэтэй хөөрэлдэһэн байгааб. Тэрэмни яһала хүндэтэй, солотойшье хүн. Гар ажал хэрэглэнгүйгөөр саахарай свёклын үндэр баян ургаса ургуулдаг нүхэр Светличный дүй дүршэл тухай мэдэхэ гүт гэжэ тэрээнһээ асуубаб.

— Үгы даа, мэдэхэгүйб. Тэрэмнай хаана юм,—гэбэ.

— Кубаньда,—гээд харюусабаб.

—Кубань нэгэтэшье ошожо үзөөгүйб,—гээд нүхэрни мэдүүлбэ.

Тэрэмни энэ хөөрэлдөөгөөр бүхы асуудалнуудтам харюусааб гэжэ һанаһан байшоо. Энэ түрүүлэгшын хүтэлдэг ажахы тиимэ доогуур хэмжээндэ бэшэ байгаа, гээгдэнги ажахы бэшэ юм. Теэд тэрэ гансахан лэ өөрынхиеэ мэдэнэ. Иимэ хүдэлмэрилэгшэ ажахытаа мэдэхэшье һаа, тэрэнь өөрынь колхоз гү, али совхозойнь хэмжээнһээ гаранагүй.

Үшөө дахин дабтанаб, энэмнай наукын туйлалта ба түрүү дүй дүршэлдэ аали нобшоор хандаһан хэрэг болоно. Бүхы түрүү, һайшаалтай юумые үйлэдбэри дээрэ нэбтэрүүлхын тула наукын үгэһэн, бодото байдал дээрэ элирхэйлэгдэһэн шэнэ, түрүү дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохын тула бидэнэр пропагандын эгээл эдэбхи, дэлисэ ехэтэй аргануудые хэрэглэхэ ёһотойбди.

Тиимэһээ наукын туйлалтануудые, түрүүшүүлэй дүй дүршэл гансахан хэблэл, кинодо харуулха бэшэ, харин колхоз, совхоз бүхэндэ, бригада бүхэндэ шэнэ арга үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, хүнүүдтэй хөөрэлдэхэ хэрэгтэй. Хүдэлмэришэдые ажалай шэнэ аргада һургаха, шалгаха, үйлэдбэриин түрүү процессүүдые халан абаха хэрэгтэнь туһалха шухала.

Эдэбхитэй иимэ арга формо хэрэглээд байхадаа, шэнэ хэрэгэй түлөө хэн тэмсэнэб, харин хэниинь тэрэнэй удха шанарые ойлгоногүйб гэжэ мэдэхэ болонобди. Хэрбээ хүнэй юрэ ойлгодоггүй байбалнь, тэрэнэй өөрынь болбосорхо, ойлгодог болохые хүлеэнгүйгөөр тэрэниие һургаха хэрэгтэй. Энэ ушарта тэрээндэ туһалха хэрэгтэй, гоёор хэлэбэл, энэ хүдэлмэрилэгшые шэнэ юумэндэ һонирходог болгохо, энэ шэнэ юумые ойлгоходонь тэрээндэ хүнгэдхэжэ үгэхэ ямар нэгэн стимулятор болон эликсирнүүдые хүдэлгэхэ хэрэгтэй гээшэ. Ямар нэгэн колхозой гү, али совхозой бодото эрхэ байдалда энэ шэнэ зүйлые хайшан гээд хэрэглэхэб гэжэ хүниие һургаха хэрэгтэй. Энэ хадаа мүнөө үеын эгээл гол шухала хэрэг болонхой, нүхэдүүд!

Энэ зорилго дүүргэхын, үйлэдбэридэ шэнэ, түрүү онол аргануудые эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхын туладал бидэ үйлэдбэриин управлениүүдые байгуулаа һэмди. Иимэ үндэһэ һуури дээрэ хүдэлмэриингөө эмхидхэл хүнгэдхэхын тулада үйлэдбэриин шэнжээр манай партийна органуудыеншье эмхидхэлэй талаарнь шэнэдхэн хубилгаһан, тэдэниие промышленна болон хүдөө ажахын болгожо хубаарилһан байгаабди. Ажал хэрэгтэ партийна организацинуудай, партийна хүдэлмэрилэгшэдэй гүнзэгыгөөр хамааралсахын тулада, хүдөө ажахыда түрүү зүйлнүүдые гансахан лэ һайн үгөөрөө дэмжээд байхагүйн тулада таатай зохид эрхэ байдал байгуулагдаа һэн. Мүнөө болоходо энэмнай үшөөл бага гээшэ.

Үнгэрхэдөө заримашуул түрүү дүй дүршэл тухай лекцишье уншадаг, элидхэл хэдэг байха юм. Харин иимэ лекторые гарһаань хүтэлжэ поли дээрэ абаашаад: энээниие хайшан гээд хэдэг юм, нүхэр, харуулаадхил даа гэжэ хэлэлтэй. Иигээд байхада тэрэ хүмнай юумэ хэжэ бирахагүй байһанаа харуулха бшуу. Иимэ хүниие хүдөөдэ, колхоздо хэн шагнаха гээшэб. Шашажа шададаг, харин ажал хэрэгээ мэдэдэггүй гэжэ хүнүүд тэрэниие хэлэхэл байха.

Мүнөө үеын эрхэ байдалда партийна хүдэлмэрилэгшэд, эмхидхэлшэд партиин Программа болон үзэл суртал мэдэхэһээ гадна, ажал хэрэгээ, үйлэдбэридэхи һалбарияа тодо һайнаар мэдэхэ, ажахыгаа шадамар бэрхээр хүтэлбэрилхэ уялгатай. Хүдэлмэришэн ангиин байгуулһан парти хадаа ажалша арад зоной аша туһада алба хэдэг бшуу. Засагаа гартаа абаһанайнгаа һүүлээр оронойнгоо экономико болон соёл культурые хэлбэришэгүйгөөр хүгжөөн дэбжээхэ, ажалшадай һуудал байдал хэлбэришэгүйгөөр һайжаруулха ябадал хангаха хэрэгтэй гэжэ Ленин нэгэнтэ бэшэ онсолон тэмдэглэдэг байгаа. Үзэл суртала бодото ажабайдал дээрэ ехэ оролдосотойгоор бэелүүлдэгээрээ Ленинэй байгуулһан парти хүсэтэй ха юм.

Үйлэдбэриие партийна, советскэ болон ажахын органуудай тодорхой һайнаар, шадамар бэрхээр хүтэлбэрилдэг болохо тума энэ зорилгыешье улам амжалтатайгаар шиидхэдэг болохобди.

Хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо богонихон болзор соо үйлэдбэриин управлениүүд һайн талаяа харуулаа. Гэхэ зуура тэдэнэй ажал ябуулгада эли бодо дутагдалнуудай бии байһаниинь гэмшэлтэй.

Үйлэдбэриин зарим управлениүүд шэнэ юумэ нэбтэрүүлхын түлөө ёһотойл тэмсэлшэд, ажахы бүхэндэ эрдэм ухаанай болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые нэбтэрүүлдэг эмхидхэлшэд боложо үшөөл шадаагүй байһаар. Энэ хадаа ямар нэгэн шэнэ формо бэдэрхэ гэһэн удхатай бэшэ. Үгы, тиимэ бэшэ. Үйлэдбэриин управлениүүдтэ дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдые һургаха хэрэгтэй. Үйлэдбэриин управлениүүдэй хүдэлмэри хайшан гээд һайнаар эмхидхэхэб, тодорхойлон хэлэхэдэ, ажахын һалбаринуудта хүдэлхэ инспектор-эмхидхэлшэдые шэлэн олохо шухала байһан тухай ЦК-гай Президиумдэ эльгээһэн бэшэг соогоо табяа һэм. Пленум дээрэ энэ асуудал дэмжэгдэһэн байна. Энээниие бодото хэрэг дээрэнь хайшан гээд һайнаар, түргөөр бэелүүлхэб гэжэ бидэнэр бодожо үзэхэ ёһотойбди.

Эрдэм ухаанай туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ асуудалда бүри тодорхойгоор, ёһотой һайнаар хандадаг болохо зэргэтэйбди. Иимэ жэшээ абаад үзэебди. Үнеэдэй һүнэй тоһолигые нилээд дээшэлүүлхэ арга боломжотой байһыень имагтал теоретическэ талаар бэшэ, мүн бодото байдал дээрэшье академик Т. Д. Лысенко батадхан харуулһан байна. Тэрэнэй туһаламжаар зарим колхоз, совхозууд ашаг шэмэ ехэтэй малай фермэнүүдые амжалтатайгаар байгуулна. Тэндэхи һүнэй тоһолигынь 5, мүн бүришье дээшээ процент болодог.

Нүхэр Лысенкын дурадхалаар үнеэдэй һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые бэелүүлжэ эхилһэн Молдавиин республикын колхоз, совхозуудай ямар амжалтануудые туйлаһыень харуулһан киножурнал һаяшаг би ехэ дуратайгаар хараһан байнаб. Киножурнал харахадаа, Молдавиин ажалшад болон эрдэмтэдэй хэжэ байһан хүдэлмэреэрнь баярлаа һэм. Туршалгын ямар нэгэн ганса ажахын эрхэ байдалда бэшэ, харин олохон колхоз, совхозуудта 4,5—һаа 5,08 процент хүрэтэр тоһолигтой һү үгэдэг үнеэд түлжүүлэгдэнэ. Энэ хадаа горитой ехэ туйлалта гээшэ.

Һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ гэһэн энэ шухала зорилго амжалтатайгаар шиидхэжэ байһан Молдавиин республикын колхозникууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, эрдэмтэд, партийна болон советскэ хүдэлмэрилэгшэдтэ баяр баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Энэ жэшээе дэмжэмээр. Хооһон хөөрэлдөөгөө болюулжа, ажал хэрэгтээ хам орохо саг тулажа ерээ. Бидэ арсалдажа болохогүй гэнэгүйбди.

Эрдэм ухаан үнэхөөрөөл арсалдаан буляалдаанай үедэ, зарим эрдэмтэдэй хоорондо һанамжануудаа буляалдан арсалдаха үедэ улам хүгжэдэг гээшэ. Творческо арсалдаануудые даран хорижо болохогүй, эрдэмтэдэй үүсхэлые бүхы хэмжээгээр дэмжэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ бидэнэй гансал хараад һууха болоо һаамнай, эрдэм наука болон бодото байдалые улам баяжуулжа байдаг ёһотойл эрдэмтэдые доро үзэдэг, ашаг үрэгүйгөөр хүдэлдэг эрдэмтэдые обёоронгүй байха болоо һаамнай, иимэ ябадал манай ниитэ ашаг хэрэгтэ хохидол ушаруулха бшуу.

Үнеэдэй һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ талаар нүхэр Лысенкын зохёоһон арга методые үйлэдбэридэ юундэ нэбтэрүүлнэгүйб? Ушарынь гэхэдэ,энэ талаар теоретическэ арсалдаанууд бии байна. Зарим эрдэмтэд мүн лэ нимэ хараа бодол баримталдаг, нүхэр Лысенкотэй нэгэ һаналтай байдаг, нүгөө зариманиинь — арсадаг, тиигээд миин юрэ арсаад байдаггүй, харин шэнэ юумые нэбтэрүүлхэ хэрэг һаатуулдаг байха юм. Арсалдаан болохо ёһотой, тэрэниие хорижо болохогүй, тиигээгүй һаа, эрдэм ухаанда, мүн советскэ экономикые бодото хэрэг дээрэнь байгуулха хэрэгтэ туһатай зүйлыень үгы хэжэ болохо юм гээд дабтан хэлэнэб.

Зүгөөр эрдэм ухаанай нээлтын туршалгын шатаһаа гараад, теоретическэ баталамжануудайнь өөрыгөө харюулаад байхада огто хамааралсангүй байжа болохогүй, эрдэм ухаанай туйлаһан хэрэгые, манай байгуулалтын түсэбүүдые бэелүүлгэдэ нүлөөлдэг хэрэгые улам саашаданьүргэлжэлүүлхэ хэрэгтэй.

Малай һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ талаар хэгдэдэг хүдэлмэринүүд намайе зүниинһөө хойшо һонирхуулжа байһаар. Һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ арга замууд тухай асуудал эсэслэн шиидхэгдээ гэжэ тоолоно гүт гээд нүхэр Лысенкоһээ 8—10 жэлэй урда тээ һураһанаа һананаб.

Үгы даа, үшөө туршалгануудые хэхэ, научна туршалгануудаа бодото байдал дээрэ шалгаха хэрэгтэй гэжэ тэрэ хэлээ һэн. Үсэгэлдэршье үгэ хэлэхэдээ, таба болон бүришье дээшээ процент тоһолиг һүтэй хэдэн мянгаад үнеэдүүдэй мүнөө бии болоод байбашье, туршалга хэжэ, улам саашань шалгажа байнхайб гээд тэрэ хэлэһэн байна. Тоһолиг һүтэй энэ һүрэг мал нүхэр Лысенкын арга методээр бии болгогдоо. Энэ хадаа өөрынгөө нээһэн научна заабари зууршалгануудай хүсые ажабайдал, бодото байдал дээрэ үшөө дахин шалгажа үзэдэг эрдэмтын һайн һайхан шэнжэ шанар гээшэл.

Яахадаа арсалдаан гаранаб? Ушарынь гэхэдэ, тэдэнэй һанамжаар, нүхэр Лысенкодэ адляар баһал иимэ аргаар һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ асуудал зарим эрдэмтэд шиидхэхэ гэжэ һанаашалһан байгаа, теэд тэрээнһээнь ямаршье үрэ дүн гараагүй. Эдэ эрдэмтэд үшөө шиидхэгдээгүй энэ асуудалые нүхэр Лысенкынхиһээ ондоо аргаар шиидхэһэн байгаа бшуу. Нүхэр Лысенко энэ зорилгые теоретическэ ондоо үндэһэ һуури дээрэ шиидхэдэг, тиигээд һайн үрэ дүнгүүдые туйлаһан байха юм. Хэрбээ бусад зарим нэгэнэй үрэ дүнгүүдые туйлаагүй байһан ушарые теори буруу байба гэжэ тайлбарилһан ябадал бэшэ гээшэ.

Энэ талаар уран зураашатай жэшээхэ байнаб. Уран зурааша зураг зурадаг, хүн тэрэнииень хараад, хэһэн хүдэлмэреэрнь сэдьхэлээ ханадаг гээшэ. Хэрбээ зураг зуража шададаггүй хүн биирэ гартаа барибал, өөрынгөө хэһэн «хүдэлмэри» харахадаа эшэхэ байха. Һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ талаар зарим хүнүүдэй хэһэн хүдэлмэриһөө ямаршье үрэ дүн гараагүй, нүгөөдэ заримашуулайнь ажал хэрэгэй улам бүтээмжэтэй байһанда гайхаһанай хэрэггүй.

Мүнөө һүнэй тоһолигые дээшэлүүлгэдэ яахадаа анхарал багаар хандуулагданаб? Манайда министерство бии, мал ажалай талаар эрдэмтэд бии, зоотехнигүүд бии. Хэрбээ бүхы малшадай энэ асуудал шиидхэхын түлөө хам оролсоод, шэнэ арга метод оролдосотойгоор нэбтэрүүлээд байбалнь, горитой ехэ юумэ бүтээһэн байха һэмди. Арбан жэлэй турша соо һүнэй бүхы ажахынууд ехэ тоһолиг һүтэй олон тоото үнеэтэй болохо байгаа гээшэ ха. Тэрэнэй эсэстэ орон туйлай ехэ хэмжээнэй продукци нэмэжэ абаха һэн.

Гансал энэ арга методээр һүнэй тоһолигые дээшэлүүлжэ болохо юм гэжэ бидэ хэлэнэгүйбди. Ашаг шэмэ ехэтэй һүнэй мал байгуулха ондоошье арга замууд олдожо магад. Имагтал ямар нэгэн ганса арга метод хэрэглэхэ хэрэгтэй гэжэ партиин Центральна Комитет хэлэжэ шадахагүй. Бишье ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ байһан тулада иигэжэ хэлэхые хүсэнэгүйб, хэлэжэшье шадахагүй байнаб. Яахадааб? Ушарынь гэхэдэ, эндэ ухаан бодолой, үзэл сурталай, эрдэмтэдэй мүрысөөн болохо ёһотой, эрдэмтэдэй дурадхаһан юумэ бодото байдал дээрэ шалгагдаад, эрхим һайниинь колхоз, совхозуудта нэбтэрүүлэгдэхэ ёһотой.

«Энэ хадаа ЦК-гай заабаряар хэгдээ». «Энэ хадаа ямар нэгэн нүхэрэй заабаряар хэгдээ» гэхэ мэтэ үгэнүүдые үгэ хэлэгшэдэй үгэ соо (тиин гансашье эдэ үгэ соо бэшэ) заримдаа шагнажа болохо юм. Заримдаа иимэшье ушар болодог—тэнгэри өөдэ хургаараа заан байжа, ямар нэгэн хүн «дээрэһээ» заабари үгтэһэн байгаа гээд хэлэдэг байха. Эндэ юунэйшье боложо байһые ойлгожо абахын аргагүй байдаг. Дээдэ зэргын органуудта хэтэрмэ ехээр дурдан зааһанай хэрэггүй гэжэ би һананаб.

Иимэ нүхэдүүд журамтай, бүтээсэтэй хүнүүд шэнгеэр үзэгдэдэг. Зүгөөр «заабаринуудые» ухаансаргүйгөөр дүүргэхэ гэһэн эрилтэ манайда хэншье табидаггүй. Харин муугаар гүйсэдхэгдэһэн ажал хэрэг гэхэ гү, али ямар нэгэн хэмжээ ябуулгые таһалдуулһан ушар хэршье оло дурдаа заагаашье һаа, гэм хэгшые сагааруулжа шадахагүй.

Манай парти даажа абаһан ажал хэрэгэй түлөө ехэ харюусалгатай байха үзэл бодолоор кадрнуудые хүмүүжүүлнэ, хүн бүхэнэй нэрэ хүндые сахин хамгаална, ухаансар ябадал харуулһанайнь эршэмтэйгээр ажаллаһанайнь, манай хэрэгтэ үнэн сэхээр алба хэһэнэйнь түлөө хүн бүхэниие сэгнэдэг юм.

Нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэхэ үеын гуримые парти эрид шууд буруушаахадаа, тэрэ хадаа нэгэ хүнэй бүхы юумые уридшалан харадаг, нэгэ хүнэй шиидхэдэг байһан янзатайгаар дэлгэрһэн гуримые буруушааһан байна гээшэ. Манай парти хадаа хамтааран хүтэлбэрилгын ленинскэ ёһо гуримуудые һэргээн байгуулхын түлөө, даажа абаһан ажал хэрэгэйнгээ түлөө хүн бүхэнэй харюусалгые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэһэн байгаа. Нүхэдүүд, сэсэн мэргэн ленинскэ энэ ёһо гуримые батаар бэелүүлдэг болоёл!

Эрдэм наука тухай асуудал дахин хэлэхэ зуураа, нэгэ иимэ зүйл онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб. Эдэ асуудалнуудай талаар бидэнэр өөһэдынгөө национальна хилээр хизаарлаха ёһогүйбди. Эрдэм наука хадаа интернациональна удхатай юм, тэрэ хадаа бүхы оронуудта хүгжэжэ байдаг гэжэ хэлэлтэй. Социалис, мүн капиталис оронууд эрдэм наука болон техникэ хүгжөөхэ талаар горитой ехэ амжалтануудые туйланхай. Тиимэһээ бэе бэеһээ холодожо, амяарлажа болохогүй. Энэ хадаа капиталис орон дотор туйлагдаа, тиимэһээ имагтал энэ шалтагаанаар хилын саанахи эрдэм наукын туйлалтануудые шудалхагүй гээшэ тэнэг ябадал болохо һэн.

Экономикые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ арга боломжо олгодог бүхы юумые эгээл ехээр ашаглаха, энээнэй үндэһэ һуури дээрэ арад зоной эрилтэнүүдые хангаха ябадал туйлаха хэрэгтэй.

Шэнэ юумые, манай ажабайдалһаа мүндэлэн гараһан бүхы шэнэ юумэнүүдые тон оролдосотойгоор нэбтэрүүлхэ шухала. Нүхэр Спивак Киевскэ областиин Яготино нютагтахи нугаһанай фермэ тухай элидхэл соогоо хэлээ һэн. 1963 оной турша соо энэ совхоз 1 миллион 200 мянган нугаһа шахан таргалуулаад тушааһан байна. Нугаһан бүриһөө дунда зэргээр 230 үндэгэн абтаа. Эндэ эрдэм наукын үндэһөөр нугаһануудые шахан таргалуулха, нугаһанай хямда сэнтэй мяха абаха технологи зохёогдонхой. Энэ дүй дүршэл киножурналда харуулагдаа, тэрээн тухай газетэнүүдтэ статьянууд хэблэгдээ. Зүгөөр хүдөө ажахыда хүдэлдэг хүнүүдэй, багсаахада, 90 процентнь энэ фильмые хараагүй, статьянуудые уншаагүй байгаа ёһотой гэжэ би батаар этигэнэб. Энэ дүй дүршэл бусад ажахынуудта нэбтэрүүлхын тулада хэн юушье хээгүй байха юм.

Эгээл энэ хадаа эрдэм наукада, түрүү дүй дүршэлдэ ехэ хойрогоор хандалгын баримта болоно.

Шэнэ юумые нэбтэрүүлхэ эдэбхитэй формо хэрэгтэй гэжэ үшөө дахин онсолон тэмдэглэнэб. Энэ хэрэгэй түлөө харюусажа байһан хүнүүд, шубуунай ажахы болон үндэгэ абалгые эмхидхэгшэд шубуу тэжээхэ болон олон үндэгэ абаха дүй дүршэлые, жэшээлхэдэ, Яготинско ажахын, Крымэй областиин «Красный» совхозой, Томилинско шубуунай фабрикын дүй дүршэл шудалха ёһотой, энэ дүй дүршэлэй үндэһэ һуури дээрэ өөһэдынгөө ажахынуудта үйлэдбэриие эмхидхэхэ зэргэтэй.

Хартаабха ургуулха талаар манайда һайн жэшээ бии. Түрүү олохон механизаторнууд бар хүсэ хэрэглэнгүйгөөр горитой талмай дээрэ хартаабха ургуулдаг болонхой. Тиихэ зуураа баян ургаса абадаг байна. Мүнөө түрүү хүнүүдэй дабажа гараһан шатые хүн бүхэнэй өөрыгөө ухаагаар туйлахыень хүлеэжэ болохогүй. Шэнэ, түрүү юумые нэбтэрүүлхын тулада эрхэ байдал байгуулха, хүнүүдые шэлэн олохо, тэдэниие материальна талаарнь урмашуулха, моральна талаарнь дэмжэхэ шухала.

Ургаса багаар абадаг механизатор колхоз гү, али совхоздо ехэ гарзатай хүн болодог гээшэ. Теэдшье иимэ бага ургаса абахын тулада тэрэ хадаа ехэ зөөри гаргашалдаг—машинануудые хэрэглэдэг, түлишэ гаргашалдаг байгаад, абтаха ёһотой продукци багаар абадаг байха юм. Хэрбээ колхоз гү, али совхозой механизаторта урмашуулгын түлбэри түлөөд, ямар нэгэн продукци абалгаар шадамар бэрхэ болоходонь тэрээндэ туһалаад байхада материальна урмашуулгада гаргашалагдаһан гаргашанууд өөрыгөө харюулха байна.

Хэнэйшье мэдэһээр, зөөри зөөшэ арьбалха хэрэгтэй, тиихэдэ ухаансараар арьбалха шухала. Продукци абаһанай түлөө урмашуулга хэрэглэһэн газарта шухала болоһон лэ гаргашануудые хэхэ хэрэгтэй. Би хартаабха тушаа жэшээ дурдабаб, зүгөөр энэ хадаа орооһо таряа, саахарай свёкло, хлопок, овощ, мяха, һү болон бусад продуктнуудые абаха хэрэгтэ мүн лэ хамаадана.

Кубаниин колхоз, совхозууд һайнаар хүдэлнэ, тэндэхи хүтэлбэрилэгшэдшье дүй дүршэлтэй юм. Теэд кубаниинхид Светличный тухай хэзээнһээ хойшо хэлэнэ, дурдана гээшэб, хэлэхэ ёһоороошье хэлэдэг лэ. Кубаньда болон бусад районуудта эдэ жэлнүүдэй турша соо Светличный мэтэ хэды олон хүнүүд ургажа гараа б? Үсөөн лэ даа, нүхэдүүд! Эдэ жэлнүүдэй турша соо Светличный мэтэ хэдэн мянгаад хүнүүдые һургажа боломоор байгаа. Теэд иимэ хүдэлмэри хэгдээгүй бшуу. Яахадаа хэгдээгүйб? Ушарынь гэхэдэ, Светличнын дүй дүршэл тухай бидэ юрэнхыгөөр хөөрэлдэнэбди, харин энэ хөөрэлдөөнһөө Светличный мэтэ хүнүүдэй тоо олошорногүй. Хэрбээ манай механизаторнууд, партийна эмхидхэлшэд, үйлэдбэриин управлениүүд нүхэр Светличнын арга метод гүнзэгыгөөр шудалаа һаань, энэ арга методээр бусад механизаторнуудые зэбсэгжүүлээ һаань, ажал хэрэгнай тад ондоогоор бүтээгдэхэ һэн. Зүгөөр нүхэр Светличный хадаа ямар нэгэн үзэлшэн, эди шэдитэй хүн бэшэ. Тэрэнэй хайшан гээд ажалладаг, гайхамшагта амжалтануудые туйладаг байһаниинь мэдээжэ. Колхозникууд, хүдэлмэришэд болон трактористнуудай дундаһаа һургуулитай хүнүүдые шэлэн олоод, нүхэр Светличнын ажалайнь арга методтэ тэдэниие һургагты, баһал тиимэ машинануудые тэдээндэ үгэгты, тэдэнэй ажалыень зүбөөр түлэгты, тиигээ һаа һайн үрэ дүнгүүдые туйлахат, Светличный мэтэ шэнэ

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

*)Үргэлжэлэл. Эхиниинь манай газетын 1964 оной февралиин 16-най номертo

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЫН ҮРГЭЛЖЭЛЭ

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

хүнүүд урган гарахал. Ямаршье ажал хэрэгтэ иимэ амжалта туйлажа болохо юм. Энэ хадаа гансахан лэ нүхэр Светличнын дүй дүршэлдэ хамаадана бэшэ.

Центнер саахарай свекло абахын тулада нүхэр Светличный 9 минута гаргашалдаг, харин ондоо хүн час хахад — хоёр час гү, али хоёр час хахад саг гаргашалдаг гэжэ манайда ехээр хэлсэдэг. Тиихэдээ баһал ганса нүхэр Светличный тухай хэлсэдэг, тиихэдээ тэрээндэ адляар бусадай ажалладаг болохын тулада юушье хэдэггүй байха юм.

Түрүү дүй дүршэлдэ ингэжэ хандажа болохогүй, эдэбхитэйгээр ажаллаха хэрэгтэй. Энээниие бодото ажал дээрэ хайшан гээд хэлтэй гээшэб? Хүнүүдые һургаха хүдэлмэри нүхэр Светличныдэ өөртэнь даалгагты, хүнүүдые һургаһанайнь түлөө тэрэниие материальна талаарнь урмашуулагты.

Кукуруза ургуулха өөрынгөө арга методтэ Кубаниин механизаторнуудые һургаха хүдэлмэри нүхэр Первицкидэ даалгаад үзэгты. Механизаторнууд гээшэмнай һургуулитай зон, манай партиин үзэл сурталаар зоригжуулагдаһан зон гээшэ. Хэрбээ тэдэниие тусхай эрдэм мэдэрэлээр, түрүү дүй дүршэлөөр зэбсэгжүүлбэл, тэдэнэр, зоной дунда хэлсэдэгэй ёһоор, хаданууды урбуулжа хаҗжархиха байхал.

Нүхэр Гиталовые бүгэдөөрэн мэдэхэ — гайхамшаг энэ хүн хэды олон жэлдэ амжалтатайгаар хүдэлнэ гээшэб! Тэрэ хадаа өөрын бригада байгуулаа һэн. Нүхэр Гиталовай бригада шэнги тиимэ бригаданууд Украинада хэр олон гэхэбта? Мүнөө дээрээ аргагүй үсөөхэн бшуу. Яахадаа үсөөн бэ? Ушарынь гэхэдэ, тэрэнэй дүй дүршэл тайлбарилан дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ ехэнхидээ ушөөл хойрогоор хандадаг, тэрээн тухай хэлсээд, бэшээд лэ хизаарладаг байха юм. Теэд гууһан, бэхэ, саарһан газар хахалдаггүй, таридаггүй, кукурузыеньe хуряадаггүй бшуу. Юрэнхы хөөрэлдөөнүүд ехэнхидээ хии хооһон байдаг.

Пленум дээрэ нүхэр Дворецкий нэмэлтэ элидхэл хээ һэн. Би тэрээнтэй шэнэ газар дээрэ хэдэн дахин уулзаһан байнаб. Тэрэ хадаа совхозой директор байһан, ехэ һайнаар хүдэлдэг һэн. Тэрэниие республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшын, хүдөө ажахын продуктнуудые абаха ба бэлэдхэхэ министрэй тушаалда дэбжүүлхэдээ казахууд тон зүб юумэ хээ гэжэ тоолоноб. Тэрэ хадаа шухала болоһон хэдэ хэдэн асуудалнуудые тон зүбөөр табина. Мүнөө ороохо таряа хуряалга, хадалга ба сохилго оньһожоруулагдаһан хүдэлмэри болонхой гэжэ тэрэ хэлээ һэн. Харин һолоомо хуряажа абахын тулада хоёр дахин ехэ ажал гаргашалха хэрэгтэй болодог. Машина бүтээгшэдтэ хандаха зуураа, һолоомо суглуулха хүдэлмэриие оньһожоруулхадань туһалхые тэрэ гуйһан байна. Теэдшье энэ асуудал шиидхэгдэнхэй. Хадагдаһан баалнуудые суглуулдаг, сохидог, тэрэ доро һолоомыень хэршэдэг, бункер соо суглуулдаг иимэ комбайн бии болонхой. Энэ ушарта һолоомо хуряаха хүдэлмэриие оньһожоруулхын тулада комбайнай гансал мотоорой хүсые ехэ болгохо, нэмэлтэ түлишэ гаргашалха хэрэгтэй болодог юм. Һолоомо хуушан арга методээр суглуулжа, мүнөө колхоз, совхозуудай хэдэг туйлай ехэ гаргашануудһаа эдэ гаргашанууд нилээд бага байха болоно.

Һолоомоёо хэршэдэг комбайнай агрегадые би Харьковта энээнһээ хоёр жэл урда тээ хараа һэм. Иимэ агрегат үшөө тиихэдэ Украинада хэрэглэгдэдэг байһан. Һолоомо суглуулхадаа совхозуудай хэдэн миллион түхэриг мүнгэеэ алдажа байбашье, Казахстанда энэ агрегат яахадаа нэбтэрүүлэгдэнэгүйб? Зүгөөр бидэ имагтал хэдэн миллионуудые алдана бэшэбди. Һолоомо суглуулгые удааруулжа, совхозууд ерэхэ жэлэй ургаса ургуулхын тулада бүри муу эрхэ байдал байгуулна гээшэ. Һолоомоёо хуряагаагүй байхадаа намарай наар хахалхын аргагүй ха юм. Энэ хадаа Казахстанда, Сибирьтэ илангаяа удха шанартай. Тэндэ богонихон зун болодог, тиимэһээ намарай наар хахалха сагаа алмахын, ерэхэ жэлэй ургасын һайн үндэһэ һуури байгуулхын тулада ургаса хуряаха бүхы хүдэлмэринүүдые эгээл ехээр оньһожоруулха хэрэгтэй.

Ургамалай ажахы, мүн мал ажалай талаар ажахын һалбари бүхэниие үйлэдбэриин управленинүүд тодорхойгоор эрхилдэг болохо ёһотой. Хэрбээ, жэшээнь, нүхэр Светличный болон түрүү, шэнэ юумэ үүсхэдэг бусад хүнүүдэй свекло абалгаар үндэр ехэ үрэ дүнгүүдые туйлабалнь, энэ дүй дүршэлые бүхы свеклоиод шудалха ёһотой. Светличнын арга методээр колхоз, совхозуудай бусад свеклоиодой ажаллахын тулада тэрэнэй хэрэглэдэг тиимэ тусхай механизмуудые байгуулха хэрэгтэй. Хүнүүдые шэлэн олоод, һургаад, 1—2 жэл соо, ехэдээл һаа гурбан жэл соо свекло абалгаар һайн үрэ дүнгүүдые туйладаг болохобди гэжэ батаар этигэнэб.

Хэрбээ хүдэлмэрилэгшэд шэнэ юумые шудалха, нэбтэрүүлхэ дурагүй, эрдэм наукын болон бодото байдалай туйлалтануудта дашиньe һаа хойрогоор хандадаг хүнүүдые һэлгүүлхэ, орондонь шэнэ хүнүүдые табиха хэрэгтэй. Коммунис общество байгуулхын түлөө дэлгэрһэн тэмсэлэй эрмэлзэлээр дүүрэн хэдэн миллион гайхамшагта хүнүүд, һургуулитай хэдэн миллион хүбүүд, басагад манайда бии. Тиимэ хүнүүдые дэбжүүлхэ хэрэгтэй.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, кадрнуудай дунда ябуулагдадаг хүдэлмэридэ эдэбхитэй формо олгохо хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, Стенька Разин тухай дуун соо дуулагдадаг мэтэ томо байса шэнги хүбхэнгөөр ургашаһан колхозой түрүүлэгшэ гэхэ гү, али совхозой директор дайралдадаг байна. Иимэ байсые үгы хэхэнь бэрхэтэй. Зүгөөр хүбхэнгөөр ургашаһан хойрог, хуушанай онол арга баримталдаг хүнүүдые ажалһаань сүлөөлхэ, ном литература уншадаг, эрдэм наука болон түрүүнүүлэй туйлалтануудай хойноһоо адаглан харадаг, эрхим һайн бүхы зүйлнүүдые өөртөө нэбтэрүүлжэ шададаг эршэмтэй, юумэ зүбөөр ойлгодог хүнүүдые дэбжүүлхэ хэрэгтэй.

Энэ хадаа, нүхэдүүд, мүнөө гол шухала зүйл болонхой. Энээнгүйгөөр урагшаа амжалтатайгаар дабшахын аргагүй. Бидэнэр хүнүүдэй дунда саг үргэлжэ хүдэлхэ, дайшалхы эдэбхитэй кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, эмхидхэлэй хүдэлмэриие бүри һайжаруулха уялгатайбди.

Үйлэдбэридэ эрдэм наукын болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые нэбтэрүүлһэнэй түлөө хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд, эрдэм наукын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд болон эрдэмтэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

Үйлэдбэридэ эдэбхитэйгээр туһалха гээшэ өөһэдымнай уялга мүн гэжэ эрдэмтэд тоолохо ёһотой.

Нүхэр Воловченкын элидхэл соо дурдагдаһан баримтануудай нэгэндэ анхарал хандуулхые хүсэнэб.

Хүдөө ажахые электрын элшэ хүсэтэй болгохо Бүхэсоюзна институдай директор нүхэр Смирновые урижа асараад, хүнүүдые энэ жэлшээ дээрэ һургамаар хэмжээндэ «Михайловское» совхозой фермэнүүдые электрын элшэ хүсэтэй болгоходонь тэрэниие туһалхыень гуйһан байгааб гэжэ Воловченко өөрөө хөөрөө һэн.

Нүхэр Смирнов ингэжэ харюусаа:
— Энэшни эрдэм наука бэшэл, нүхэр министр.

Эндэ нүхэр Смирнов байлсана гү, мэдэнэгүйб. Теэд тэрээндэ иимэ асуудал табиха хүсэлэнтэйб. Хэрбээ үйлэдбэриие электрын элшэ хүсэтэй болгохо, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ябадалые эрдэм наука гэжэ тоолоогүй һаа, ямар юумые эрдэм наука гэжэ Та тоолохо байнат?

Үйлэдбэриһөө хажуу тээ байдаг эрдэмтэ юушье хэжэ байһанаа, хэндэшье зорюулан хэжэ байһанаа өөрөө мэдэдэггүй эрдэмтэ — эрдэмтэ бэшэ гээшэ, тэрэниие арад зон тоохо, мэдэрхэгүй.

Иимэ худал хуурмаг эрдэмтэдтэй тэмсэхын тулада, эрдэм наукые буртаг үйһэнһөөнь сэбэрлэхын тулада ямар нэгэн гербицидүүдые байгуулаа һаа, һайн байгаа һэн. Энэ хэрэгэй түргөөр хэгдэхэ тума, ёһотой эрдэмтэдэй, ондоогоор хэлэбэл, эрдэм наукын ажалша зүгынүүдэй байгуулһан юумые булуудха мэтээр залгин эдижэ байдаг билдагуушад болон һайн юумэдэ халдан наалдаһан хүнүүдһээ түргөөр сүлөөрхэ тума, хүдөө ажахыда ашаг туһа ехээр хүргэгдэхэ бшуу.

Мэдээжэ эрдэмтэ-селекционер нүхэр Лукьяненкые кандидадай стаж гаргуулангүйгөөр КПСС-эй ЦК партида абаа гэжэ мүнөөдэр хэблэлдэ мэдээсэл толилогдонхой. Энэ хадаа ёһотойл эрдэмтэ гээшэ. Иимэ эрдэмтэдээрээ манай парти, манай арад омогорходог юм.

Ёһотойл эрдэмтэдтэ али бүхы туһаламжа болон дэмжэлгэ үзүүлхэ хэрэгтэй. Манайда эрдэм наукын олон эмхи зургаанууд бии. Бүхы орон дотор эрдэм-шэнжэлэлгын институдууд, һуралсалай институдууд, туршалгын станцинуудшье бии гээшэ. Манай олонхи эрдэмтэд ашаг үрэ ехэтэйгээр хүдэлдэг, арад зондоо туйлай ехэ туһа хүргэдэг гэжэ бидэнэр нэгэнтэ бэшэ хэлсэһэншье байгаабди, мүнөөшье онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб. Тэдээндэ түшэглэн, бидэнэр эрдэм наукын эмхи зургаануудай хүдэлмэри бүри һайнаар эмхидхэхэ, хаа хаанагүй творческо эрхэ байдал байгуулха, үйлэдбэритэй эрдэм наукын холбоо барисаае бүри нягта болгохо ёһотойбди.

Ороохо таряа болон бусад ургамалнуудые ехээр абадаг болохо арга боломжонуудые дүүрэнээр хэрэглэхэ

Нүхэдүүд! Ороохо таряа ехээр абадаг болохо зорилгонуудта бүхы партиин, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй анхарал хандуулха ёһотойбди.

1964 ондо гүрэнэй түсэбэй ёһоор 4 миллиард 100 миллион пүүд ороохо таряан бэлэдхэгдэхэ, тэрэ тоодо республиканудта хубаарилбал:

Россин Федераци	2341
Украина	700
Белорусси	21
Узбекистан	15
Казахстан	925
Тэрэ тоодо Целиннэ хизаар	726
Грузи	13
Азербайджан	10
Литвэ	7
Молдави	34
Латви	7
Киргизи	11
Таджикистан	3
Армени	3,7
Туркмени	1,5
Эстони	3,7

Энэ хадаа Госпланай табиһан тоонууд гээшэ. Зүгөөр хэдэ хэдэн республиканудтахи арга боломжонууд нилээд ехэ байжа болохо ха. Намда нүхэр Рашидовай хэлэһэнэй ёһоор, Узбекистан, жэшээлхэдэ, 1964 ондо гүрэндэ 35—40 миллион пүүд ороохо таряа худалдахын түлөө тэмсэнэ. Хэрбээ эды шэнээн ороохо таряан гүрэндэ худалдагдаад байгаа һаа, ехэ һайн гээшэ. Ороохо ехээр абадаг болохо нэмэлтэ арга боломжонуудые бусадшье республиканууд өөһэдтөө оложо болохо ха.

ЦК-гай декабриин Пленум дээрэ хүдөө ажахын гол районуудта, тэрэшэлэн уһалагдадаг газар таряалан эрхилдэг районуудта ороохо таряа ехээр абадаг болохо тушаа гол хараа шугам үгтэһэн байгаа.

Мүнөө сагаа миил тээхэгүй гээшэ шухала болоод байна. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй хэрэглэмжые бүрин хангадаг болохо үе хүрэтэр ургаса дээшэлүүлхэ зорилго шиидхэлгые хойшолуулха болоо һаа, хүлисэгдэшэгүй алдуу эндүү болохо һэн.

Украинада, Хойто Кавказда, Хара хүрьһэтэй түбэй болон бусад районуудта намар таригдадаг ургамалнуудай ургасые мүнөө жэлһээ эхилжэ дээшэлүүлхын тулада юу хэхэ шухалаб гэжэ һанаашалха хэрэгтэй байна.

Академик Лукьяненкын хөөрэһэнэй ёһоор, намар таригдаһан ургамалда хабартаа эртүүр нэмэлтэ тэжээл үгэхэдэ, намар үтэгжүүлгэ оруулһандал мэтэ тиимэ һайн үрэ дүнгүүдые үгэдэг байна.

Тиимэһээ хүдөө ажахыда үгтэһэн минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй килограмм бүхэниие ухаансараар хэрэглэхэ, ургаса эгээл ехээр нэмэжэ абаха аргатай районуудта болон ажахынуудта эдэ үтэгжүүлгэнүүдые үгэхэ хэрэгтэй.

Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ тушаа совхоз, колхоз бүхэндэ ядабаа багахан участок таһалжа үгэбэл, туршалганууды хэбэл, өөһэдөө һураад, бусадые һургаад байгаа һаа, таарамжатай байха гээшэ.

Оромнай хабарай шэниисын ехэнхи гол хубиие Сибириин, Казахстанай районуудта, Поволжиин, Ураалай болон бусад зарим областьнуудһаа абадаг байна. Нютаг нютагуудһаа абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор, энэ жэлдэ шэнэ газарай районууд шииг нойтоор нилээд һайнаар хангагданхай. Энэ хадаа ургасын түлөө тэмсэлдэ бүри таарамжатай һайн эрхэ нүхэсэл олгоно.

Тиимэһээ тарилгада бэлдэхэ, бүхы совхоз, колхозуудые сортовой үрэһөөр хангаха хэрэгтэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй анхарал хандуулха шухала. Кадрнуудые бэлэдхэхэ, техникээ һайнаар ашаглаха хэрэгтэй.

Пленум дээрэ тарилгын болзор тухай асуудал гараһан байгаа. Бусадһаа түрүүн тарилгаа хээбди гэжэ харуулхые оролдодог хүтэлбэрилэгшэдэй һэдэлгые татад гэхэ хэрэгтэй. Тарилгаа уридшье бэшэ, хожомшье бэшэ, харин эрхим болзорто хэхэ хэрэгтэй. Хүдөө ажахые эрхилдэг хүнүүдтэ ургамал бүхэндэ, нютаг бүхэндэ тарилгын эдэ болзорнууд мэдээжэ юм.

Хэрэгтэй болоһон газар нютагуудта сэбэр наартай байха хэрэгтэй. Харин нүхэр Бараев, — би тэрэниие мэдэхэб, тэрэнэй ажахыда ондоо һэм, —20 процент сэбэр наартай байха хэрэгтэй гэжэ нарилад гээд хэлэһэн байна. Тиигээд һүүлээрнь тэрээ 12 процент болгожо заһан хэлээ. 20 процент гэжэ би дутуу дулаад, батадхаа һэм. Тэрэ хадаа хэлэхэдээ — зүб даа, 12 процентдэ орходоо 20-иинь һайн гэжэ тэрэ хэлэһэн байна. Хэрбээ 20 процентынь һайн байгаа һаань, нүхэдүүд, 20 процентыень байлгадаг болоёл. Энэ хадаа экономическа талаараа өөрыгөө харюулха, бүхы дээрэнь ороохо таряа абалгые бага болгохогүй бшуу.

Мүнөө үедэ саахарай свекло нилээд ехээр абадаг болохын, арад зоной саахар хэрэглэлгые бүрин дүүрэнээр хангахын тулада манайда эрхэ байдал байгуулагданхай гээшэ. 1952 ондо манай орон дотор хүн бүхэндэ 16,3 килограмм саахар хүртэдэг байгаа, харин 1963 ондо — 31,5 килограмм болоһон байна.

Тиигэбэшье, бусад хэдэ хэдэн оронуудайхида орходоо манайда саахар нэтэ бага багаар хэрэглэгдэдэг юм. 1962 ондо хүн бүхэндэ хүртэһэн эды шэнээн саахар хэрэглэгдэһэн байгаа гэбэл:

	Килограммаар
Великобритани	48
США	44
Чехословаки	39
ГДР	30
Польшо	30
ФРГ	30
Франци	31
Итали	21

Хүн бүхэндэ 40—42 килограмм саахарай хүртэдэг байхын, тэрэшэлэн гүрэнэй бусад хэрэглэмжэнүүдые хангахын тулада нөөсэтэй байха гэһэн зорилго табигдана. Хэрэглэмжын эдэ нормонуудые нэрлэхэдээ, саахарай свёклоор хэгдэдэг имагтал өөһэдын саахар абалгые хараада абаһан байгаабди. Мүнөө болоходо саахарай талаар оронoй хэрэглэмжые хангаха манай арга боломжонууд улам ехэ болоо.

Һаяшаг бидэнэр Кубатай, нүхэр Фидель Кастротай удаан болзорой хэлсээ баталһан байнабди. Энэ хэлсээн хадаа Кубын социалис экономико хүгжөөхэ гол үндэһэн ашa туһада, тэрэшэлэн манай оронoй ашa туһада харюусана, баатарлиг Кубын арадай болон совет арадай хоорондохи аха дүү ёһоной хани барисаанай тэмдэг мүн болоно. Энэ хэлсээнэй ёһоор Куба ойрын жэлнүүдтэ Советскэ Союзда жэл бүри 5 миллион тонно хүрэтэр саахар эльгээхэ байна. Саахарай тростник ургуулха хүдэлмэри оньһожоруулха зуураа, Куба болбол саахар абаха талаар хараалһан түсэбөө дүүргэжэ шадаха байһандань бидэ һэжэглэнэгүйбди.

Мүнөө болоходо манай өөһэдымнай абаха саахар дээрэ Кубын 5 миллион тонно саахар нэмээгдэнэ. Энэ һайн гээшэ.

Свеклоһоо хэгдэдэг саахар абалгые 6 миллион 525 мянган тонно хүрэтэр ехэдхэхэ гэжэ 1964 оной түсэб соо хараалагдана. Энэ түсэбые дүүргэхэ, үлүүлэншье дүүргэхэ арга боломжо манайда бии. Һаяшаг КПСС-эй ЦК болон Правительство саахарай свеклю худалдан абахa сэн дунда зэргээр 18 процентээр дээшэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри баталан абаа. Саахарай свекло ехээр абадаг болоходонь колхозууд болон колхознигуудай материальна урмашалые дээшэлүүлхэ талаар бусадшье хэмжээнүүд хараалагданхай. Энэ ургамалда шухала хэрэгтэй соонь минеральна үтэгжүүлгэ үгтэнэ. Орондомнай хэды шэнээн хэрэгтэй болохоб, тэды шэнээн саахар ойрын жэлнүүдтэ абадаг болохо хэрэгтэ эдэ бүгэдэ һайн үндэһэ һууринь болоо үгэнэ. Свекло ургуулха ажахыда тэрэнэй ургасые дээшэлүүлхэ ба свеклын, саахарай өөрынь үнэ хямдаруулха гээшэ гол шухалань болоно. Энэ талаар саахарай свеклын өөрынь үнэ шиидхэхы удха шанартай. 1962 ондо центнер саахарай свеклын өөрынь үнэ иимэ байгаа гэбэл:

Россин Федерацида	2 түхэриг
Украинада	1 түхэриг 70 мүнгэн.

Иимэ байдалай шалтагааниинь юуб? Россин Федерациин олохон колхоз, совхозууд бага ургаса хуряадаг, ажалынь оньһожоруулгаар бага хэмжээндэ байдаг юм. Тиигээдшье саахарай свеклые ургуулха хүдэлмэриие оньһожоруулха гайхамшагта жэшээнүүд энэл Россин Федерацида харуулагдаһан байха лэ.

Гектар бүриһөө 250—300 центнер ургаса абаад, ажалаа бүхыдэнь оньһожоруулаад байхадаа, нүхэр Светличнын звенодо центнер саахарай свеклын өөрынь үнэ (сэхэ гаргашанууд) иимэ байгаа гэбэл:

	Мүнгөөр
1961 ондо	39
1962 ондо	36
1963 ондо	35

Манай арга боломжонууд иимэ ехэл! Би саахарай свёклын өөрынь үнэ тухай хэлэбэб. Теэд энэ бусадшье ургамалнуудта хабаатай. Продукциин өөрынь үные доошолуулха гээшэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо гол шухала асуудалнуудай нэгэн юм. Харин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй зорилго тухай бүри тодорхойгоор хэлэбэл, тэрэнь хадаа түбхын түрүүндэ ургаса дээшэлүүлхэ хэрэг болоно. Хэгдэхэ ажал хүдэлмэри, оруулагдаха мүнгэ зөөриие урдаһайнь хэмжээндэ байлгахагаа хамта ургасые улам дээшэлүүлхэдэмнай манай колхоз гү, али совхозой продукциин үнэ улам доошолхо байна бшуу.

Город болон промышленна түбүүдтэ һуудаг хүн зоной хэрэглэхэ хартаабха болон овощой хэрэглэмжые хангаха тухай асуудалаар зарим хэды бодолнуудые үшөө дахин хэлэхые шухала дээрэ тоолоноб.

Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ талаар бидэнэр нилээд ехэ хүдэлмэри хээбди. Овощые ургуулан абаха хэрэгые зүбөөр эмхидхэхэ зам олдонхой. Москва, Ленинград, Свердловск, Киев шадар, Донбассай районуудта, тэрэшэлэн бусад томо городууд болон промышленна түбүүдэй ойро тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозууд ЦК-гай шиидхэбэреэр байгуулагданхай.

Килограмм хартаабха	940 калори
Талхан болгожо болбосоруулһан килограмм хара таряан	3.377 калори
Нэгэ гектарһаа абтаһан 150 центнер хартаабха —	14,1 миллион калори
Нэгэ гектарһаа абтаһан 20 центнер хара таряан	6,7 миллион калори.

Би эдэ тоонуудые зэргэсүүлэн дурдахадаа, хара таряа муушалхаа гү, али хартаабхые үлүүсэ магтахаяа һанаһа бэшэб. Саашадаашье эдэ продуктнуудые адли зэргэ ургуулжа байха ёһотойбди. Гэбэшье хартаабхын үнэтэй сэнтэй продукт байһан тухайнь эдэ тоо баримтанууд бүри эли тодоор харуулна бшуу.

Хартаабха хэрэглэгшэдшье, тэрэниие ургуулагшадшье овощ болон хартаабхын хүнэй эдеэ хоолдо айхабтар ехэ удха шанартай байһыень бүгэдэ ойлгодог гэжэ һанахаар. Тиигэбэшье хэдэн районуудта хартаабха болон овощ үшөөл мууса ургуулагдана.

Энэ асуудалые тон нарин һайнаар хаража үзөөд, бидэнэр хойшолуулагдашагүй шухала хэмжээнүүдые абаха ёһотойбди. Овощ ехээр ургуулха хэрэгтэ нилээд һаад тээбо татажа байһан хэдэн шалтагаанууд бии. Бидэнэр тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозуудай эмхидхэлэй болон үйлэдбэриин талаар яажа хүдэлмэрилхэ тухайнь хүсэд һайнаар бодомжолон шиидхэжэ шадаагүй гээшэ хабди.

Республиканудай компартинуудай ЦК-нууд болон Министрнүүдэй Соведүүд тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозуудые нэгэдүүлдэг байһан трестнүүдые усадхахадаа зүб юумэ хээ гээшэ гү, би мэдэнэгүйб. Үйлэдбэриин хэдэн управленинүүдтэ эдэ совхозуудта юрын ажахынуудтал адляар хандадаг, овощ ургуулха хэрэгтэ онсо анхарал табидаггүй гэжэ намда хүнүүд хөөрэһэн байна. Энэ асуудалые шэнжэлжэ үзөөд, хэрэгтэй болоо һаань, тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозуудай управлениин байгууламжые заһабарилан хубилгаха хэрэгтэй.

Овощ ургуулха, городууд болон промышленна түбүүдые овощоор хангаха гуримые хайшан гээд эмхидхэбэл эгээл һайн байхаб? Мүнөө үедэ бидэнэр тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозуудта үтэгжүүлгэ болон хүдөө ажахын техникэ элбэг ехээр үгэхэ шадалтайбди. Тиимэһээ овощ ургуулха эрхим һайн арга боломжотой районуудта овощ ургуулха хэрэгые голлон эмхидхэхэ хараа урдаһайхиһаа шангаар баримталха болонобди.

Москвае овощоор болон хартаабхаар хангаха тушаа хэдэн һанамжа бодомжолго хэлэһүү. Москвае овощ ба хартаабхаар хангаха гол бааза хадаа тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозууд болохо ёһотой. Москвагай хүн зоной хэрэглэмжые гүйсэд хангахын тулада хэды шэнээн, ямар овощ, хартаабха хэрэгтэйб? Москва шадар һайнаар ургадаг овощ—капуста, свёкло, морхооб, ногоон һонгино болон эдеэндэ холигдодог ургамалнуудые Москвагай областиин тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозууд гүйсэд ургуулха ёһотой.

Ямар ургасын гарадаг хэды шэнээн талмай дээрэ эдэ ургамалнууд Москвагай областьда таригдаха ёһотойб:

	Гектарһаа гараха ургаса центнерээр	Тарилгын талмай — мянган гектараар
Капуста	300	10,0
Морхооб	220	2,6
Свёкло	200	1,9
Таримал мангир ба эдеэндэ холидог ногоон ургамалнууд	60	6,3

Ямар совхозуудта ямар хэмжээгээр эдэ овощнууд ургуулагдаха ёһотойб гэжэ тодорхойлхо, тиигээд овощ ургуулдаг ажахыда хэрэгтэй болохо үтэгжүүлгэ болон бүхы шухала зүйлнүүдые үгэхэ, овощые поли дээрэһээ магазинуудта хүргэхэ тухай асуудал шиидхэхэ хэрэгтэй.

Гаймнай хүн зон 6 миллион 500 мянга шахуу болонхой. Нэгэ хүнэй дунда жэшээгээр овощ хэрэглэхэ нормонь 120 килограмм гэжэ хэлэгдэдэг. Тиимэ болохолоороо, Москвагай бүхы хүн зондо, ондоогоор хэлэхэдэ 6 миллион 500 мянган хүндэ 800 мянган тонно шахуу овощ хэрэгтэй болохо.

Городые нэгэ газарһаа овощоор хангаха тушаа Москвагай городской организацинууд нэгэ заа бага тоо нэрлэдэг, тусхайлбал 600 мянган тонно гэжэ тодорхойлдог.

Тэрээнһээнь:	Мянган тонно
Капуста	245
Тэрэ тоодо эртын капуста	56
оройн капуста (Үбэлэй үедэ хадагалагдаха хэмжээе хараада абалсан)	189
Морхооб	48
Свёкло	32
Һонгино	53
Үгэрсэ	84
Помидор	100
Бусад овощ болон Эдеэндэ холигдодог ургамалнууд	38

Иимэ ехэ овощ хэн ургуулха ёһотойб?

Москва шадар һайнаар ургадаг овощ—капуста, свёкло, морхооб, ногоон һонгино болон эдеэндэ холигдодог ургамалнуудые Москвагай областиин тусхай ажалаар мэргэжэһэн совхозууд гүйсэд ургуулха ёһотой.

Помидор, үгэрсэ, хүхэ баклажан болон бусад зарим овощнуудые ургуулхын тулада ехэ дулаан, наранай элшэ хэрэгтэй байдаг. Эдэниие хаана ургуулхаб?

Тусхай ажалаар мэргэжэһэн Москвагай областиин совхозууд эдэ овощнуудаар Москвае хангажа шадахагүй байна. Үгэрсэ болон дулаанда дуратай бусад зарим ургамалнуудые ургуулха таатай зохид эрхэ байдал эндэмнай тиимэ һайн бэшэ гээшэ. Зарим жэлдэ үгэрсэ һайнаар ургадаг, харин зарим жэлнүүдтэ сагай уларилай муу байһан дээрэһээ үгэрсэ гарадаггүй байна. Тэрээнһээ гадна Москва шадар үгэрсэ помидор хоёр орой эдеэшэдэг.

Ушар нимэһээ үгэрсэ, помидор болон дулаанда дуратай бусад овощнуудые хаана ургуулха гээшэб?

Москваһаа урдуур оршодог нютагуудта эдэниие ургуулха, эдэ овощнуудые үйлэдбэрилхэ баазануудые Воронежско, Курска, Ростовско, Волгоградска, Астраханска областьнуудта байгуулха хэрэгтэй ха.

Магад, бүришье урдуурхи нютагуудта—Хойто Кавказай гү, али бүри Закавказиин болон Дунда Азиин нютагуудташье эдэ овощнуудые ургуулха хэрэгтэй байжа болохо. Зүгөөр эдэ бүгэдые тооложо, бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Вагондо ашагдаад байхадань, продукциие 300—400 километр үлүү холо шэрэхэнь тиимэ ехэ шиидхэхы удха шанартай байхагүй. Москвада асархада гараха гаргашыень хараада абалсан, оронoй урдахи элдэб нютагуудта ургуулагдаһан помидорой өөрынь үнэ ямар байхаб гэһэн бодомжолго намда үгөө. Энэ бодомжолгын ёһоор, помидорые Астраханска, Волгоградска, Ростовско областьнуудта, Азербайджанда, Украинада болон урда зүгэй бусад нютагуудта ургуулжа, М... асардаг байбал, экономическа ...раа ашагтай байха байна.

Москва асарагдаха ёһотой ...дор, үгэрсэ болон бусад овощ... ургуулдаг тусхай ажалтай хэ... нээн совхозуудые, хаана, ямар ...ластьда байгуулха ёһотойб ...нөө бодожо үзэхэ хэрэгтэй.

Городуудые овощоор ханга... рэгые эрхилдэг ямар нэгэн ор... заци байгуулха гү гэжэ бодо... жо үзэхэ хэрэгтэй байжа б... Тэды шэнээн хартаабха болон ... ургуулжа үгыт гэжэ захил ... городской Соведэй дэргэдэ ... ганизаци байгуулагдаха ёһото... али продукци үйлэдбэрилхэ ... бэлэдхэхэ хэрэгые эрхилдэг ... ленинүүдэй дэргэдэ байгуулбал ... гү гэжэ наринаар шэнжэлжэ ... хэрэгтэй. Хэрбээ иимэ орга... нууд городской Соведэй дэргэд... гуулагдабал, үйлэдбэриин уп... нинүүдтэ овощ ургуулха туха... хил үгэхэһөө гадна, хаана, ... шэнээн овощ ургуулагдажа б... ямар болзорто тэдэ орожо ... гэжэ мэдэдэг байха, овощые ... асарха хүдэлмэри саг болзор... эмхидхэхэ, тэдэ овощнуудай ... һайн шанартайгаар худал... оролгыень анхарха ёһотой. Ү... бэриин управленинүүд захи... хэмжээнэй үндэһөөр хэды ш... овощ, хартаабха ургуулжа, ... гү, али промышленна центр... шааха тухайгаа уялга абадаг ... ёһотой.

Мүн лэ иимэ гуримаар Мо... хартаабхаар хангаха хэрэгтэй.

Москвагай хүн зоной хэрэ... жые гүйсэд хангахын тулада ... даа наймаанай эмхинүүдтэ эд... нээн хартаабха хэрэгтэй гэбэл:

Бүхы хартаабха—мянган тоннoop
Тэрэ тоодо
эртын хартаабха—мянган тоннoop

Москвагай областиин тусхай ажалаар мэргэжэһэн ажахынуудта 280 мянган тонно хартаабха бэлэдхэжэ боломоор. Ондоо областьнуудһаа 280 мянган тонно худалдажа абаха хэрэгтэй. Ямар ургаса гарадаг хэды шэнээн талмай дээрэ хартаабха таригдаха ёһотойб? Москвагай областьда: гектарһаа 150 центнер ургаса, тэрэ тоодо 90 центнер худалдаанай хартаабхын абтадаг газарта 31 мянган гектарые хартаабхаар эзэлхэ хэрэгтэй. (1963 ондо гектарһаа 75 центнер ургасын абтадаг байхада, эдэ совхозуудта 30 мянган гектар газарта хартаабха таригдаһан байгаа).

Бусад областьнуудта: гектарһаа 150 центнер хартаабхын, тэрэ тоодо худалдаанай 75—80 центнер хартаабхын абтаха байбал, Москва эльгээхын тулада 36 мянган гектарга хартаабха тариха хэрэгтэй.

Энэ хартаабхые хаана ургуулхаб? Брянска, Рязанска, Тульска, Курска, Орловско, Калужска болон бусад зарим областьнуудай тусхай ажалаар мэргэжэһэн ажахынуудта ургуулха болоно.

Областьнуудта үгтэхэ даабариие тодорхойлоод лэ дүүрэхэ бэшэ, харин эдэ областьнуудта бии байгаа тусхай ажалтай совхозуудые бэхижүүлхэ, хэрэгтэй болоо һаань, тусхай ажалаар мэргэжэһэн ажахынуудые нэмэжэ байгуулха шухала; мүн тэдээндэ туһаламжа үзүүлхэ, минеральна үтэгжүүлгэ, машинануудые үгэхэ, эмхидхэлэй тусхай хүдэлмэри үнгэргэхэ, совхозой хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдые материальна талаарнь урмашуулха хэмжээнүүдые тодорхойлхо хэрэгтэй.

Москвада хараадуулһан бодомжые би жэшээ болгон абааб. Мүн бусад городуудай овощ болон хартаабхын хэрэглэмжые энэ гуримаар бодомжолжо үзөөд, тэрэ хэрэглэмжые хангаха тодорхой хэмжээнүүдые зохёон хараалха хэрэгтэй.

Хартаабхын үрэһэн тухай асуудалые шиидхэхэ, энэ үрэһые саг үргэлжэ шэнэлжэ байха аргатай болохо ёһотойбди. Тусхай ажалаар мэргэжэһэн ажахынуудта эрхим һайн сортын үрэһэ ургуулха хэрэгые эмхидхэбэл зүйтэй ха.

Энэ талаар Германиин Демократическа Республика һайн дүй дүршэлтэй болонхой. Тэндэ тогтоогдоһон хуулиин ёһоор, бүхы кооперативууд, арадай имениүүд хартаабхынгаа бүхы үрэһэнэй 30 процентыень жэл бүри һэлгүүлжэ байха уялгатай.

Эрхим һайн үрэһэтэй, үтэгжүүлгэтэй байһанай, эрхим агротехникэ хэрэглэһэнэй ашаар тэндэ 1962 ондо 752 мянган гектарта таригдаһан бүхы талмайн гектар бүриһөө 179 центнер хартаабха абтаһан байха юм.

«Притцир-Швехов» гэжэ арадай именидэ (директорынь нүхэр Циммерман) хахалагдадаг бүхы газарай 15 процентыень хартаабха эзэлдэг. Тиин гектар бүриһөө 242 центнер ургаса абтадаг;

—Шванеберг гэжэ арадай именидэ (директорынь нүхэр Штрубе) гектар бүриһөө 234 центнер хартаабха хуряагдаа;

— Энгельсын нэрэмжэтэ кооперативта (түрүүлэгшэнь нүхэр Пайцони) гектар бүриһөө 208 центнер ургаса абтаа.

ГДР-эй госхозууд болон ко...тивууд иимэ ургаса абадаг ... Харин тэдэнэй газарынь мана... һайн бэшэ. Тиимэһээ бидэ тэд... дутахагүй ехэ арга боломжото... шэбди.

ГДР-тэ хартаабха ургуула... газарта ехэ үтэгжүүлгэ оруул...даг гэжэ бидэ ходо хэлэдэгбди, зүб. Мүнөө манайшье орон хар...хын газарта элбэг ехэ минера... үтэгжүүлгэ оруулха арга боло...той болобо.

Хартаабха болон овощой ... ехэ ургаса абахын тулада мүнөө ми...неральна үтэгжүүлгэ зүбөөр х...лэхэ дүй дүршэлтэй болохо ё...бди. Үбэлдөө, мүн хабар эрта ... овощ ургуулха арга боломжые ... эрдэм ухаан үргэдхэжэ үгөө.

Газарай хүрьһэ хэрэглэнгүй... тэжээлэй растворнууд соо, г...понно арга гэдэгэй ашаар овощ ...гуулха арга боломжо тухай би... хэлэнэб.

Гидропонно арга хэрэглэн, ...заа болон байра соо ов...лажа ургуулагдадаг тухай «Гор... совхозой директор нүхэр Смир... хэлэһэн үгые таанар дуулаа. ...тэрэшэлэн Армянска академиин ...демик нүхэр Давтян гидропони...гаар овощ ургуулха хэрэгые т...гическашье, практическашье ...һаань үндэһэлэн тодорхойлжо ... Энэ талаар нүхэр Смирнов ...зүб хэлээ: урда зүгэй сана...нуудта, амаралтын гэрнүүдтэ г...понно талмайнууд дээрэ помидо...лон үгэрсэнүүд хадаа клумбан... ургадаг сэсэгүүдтэл адляар ү... байха ёһотой. Мүн тэндэ бадма ...гүүдшье ургаха байна. Энэмнай ...хөөрөөл һайхан. Киевтэ ов... фабрикада ороходомни, тэндэ ...дор, үгэрсэ ургуулхынгаа хажуу... гоё һайхан бадма сэсэгүүдые ...гуулжа байгаа һэн.

Овощые шэнэ зандань хо...хын, мүн консервалхын тулада ...дүй сагта тэрэниие гидропони...гаар лэ ургуулдаг болохо хабди. ...ропонно аргаар овощ ургуулжа, ...сервалхэ арга боломжо шэ...хыень, тусхай туршалга хэдэг...хыень овощой консервын за...лай директорнуудые гүйха б...

Залуу бодо малай, гахайнуу...лон шубуудай эдихэ витами... ногоон тэжээл колхоз, совхоз... ургуулха арга мүн лэ гидропо... олгоно.

Гансал овощ бэшэ, харин ... бусад ургамалнуудые ургуулха ...рэгтэ ерэлдүй сагта гидропони...гые хэрэглэмээр байжа мага... Дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ хүн ... айхабтараар олошоржо, ашагла... газар дээрэ хүндэ хүсэд хүрэхэ... хоолой продуктнуудые ургуулх...гагүй болоходонь, мүнөө хүн зо... үрэжэлгүй хооһон нютагуудта ...ропонно арга хэрэглэн, хүндэ ...тай ургамалнуудые һалбаран ...луулхэ саг ерэхэ бэзэ.

Мүнөө үедэ экономическа ...раа гидропоникын ямар ашагта...һатайе шэнжэлжэ үзэхэ хэр... Ушарынь экономическа бодож... ашаг туһань энэ асуудалда г... удха шанартай бшуу.

Хими, биологическа болон с...пионно наука, эрдэм ухаанай ... туйлалтанууд, гидропонно арга...нэ, айхабтар ехэ арга боломжо ... зондо олгоно.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

Гээгдэжэ ябаһан ажахынуудые түрү... зэргэдэ гаргаха

Гээгдэжэ ябаа колхозуудые түрүүшүүлэй хэмжээндэ хүргэхэ гээшэ хүдөө ажахын талаар манай бэелүүлхэ бүхы хүдэлмэриин шухала зорилгонуудай нэгэн мүн.

Энэ талаар партимнай ехэ юумэ хээ. Мүнөө гээгдэжэ ябадаг колхозуудай тоо нилээд үсөөрөө ... шадал муутай үйлэдбэритэй а...нууд үшөөл бии байна. Энээнһ...ложо, оромнай ехэ таряа, мяха...

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной февралиин 18.

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЫН ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1–2-дохи нюурнуудта)

…бусад продукци гүйсэд аба…й.

…е үедэ партийна организа…уд гээгдэжэ ябаа ажахынуудай …икые хүгжөөхэ тушаа хэм…нуудые бэелүүлжэ байна. Энэ …р гол шухалань юуб гэхэдэ, …ическа шадал муутай колхо…та дүй дүршэлтэй кадрнуудые, …э эмхидхэлшэд болон мэргэжэл…е эльгээхэ шухала. Шадал муу…колхоздо бэлигтэй бэрхэ хүтэл…лэгшын ерэхэдэ, ажал хэрэгынь …һайжардаг.

…артиин райкомой секретаряар …лаг байһан Василий Захарович …гшэ Одесскэ областиин Татар…рска восстаниин нэрэмжэтэ, ур…гээгдэжэ ябаһан колхоздо 1955 …ошоһон юм. Тэрэ хүниие кол…й түрүүлэгшээр һунгаһан бай…Нүхэр Тур хүнүүдые жагсаан …хажа, колхозой ажахые түргэ…дэбжээхэ арга боломжын бии …ида этигүүлжэ шадаһан байна. …охон болзор соо энэ колхоз …бликын түрүү ажахынуудай …болоо.

…жэлнүүдэй туршада тус кол…има үрэ дүн туйлаа:

	1954 он	1963 он
…тар бүриһөө …өө ажахын …алнуудай гараса:		
…һо тараан—цнт.	9,7	22,3
…ан сэсэг—цнт.	7,3	17,1
…ай тоо толгой — …гектар бүридэ:		
…рта бодо мал	15	44
…э тоодо: …еэд	5	18
…ун гектар бүридэ …эбэрилэгдэһэн …уктнууд: …хан—үүсэлэлгын …үүрээр	26	44
…	79	255
…энда худалдаһан …уктнууд: …—цнт.	1.439	24.899
…хан—цнт.	478	6.880
…хозой мүнгэн …—мянган түх.	258	4.601
…гэн олзо— …агдадаг гектар …э—түх.	65	285

…публика бүхэндэ, область бү… иимэ жэшээнүүд бии. Бе…ида һуудаг Татьяна Иоси… Жигалкые таанадай олонхит…адахэ. Районой эмхи зургаан…далжэ байһанаа, 1952 ондо тэ…нска областиин гээгдэжэ яба…«Перемога» гэжэ колхоздо хү…э ошоо һэн. Тиигээд түрүү…эр һунгагдаа.

…бан жэлэй туршада энэ колхоз …ондоо болон хубилаа: …ороһо тарянанай ургаса гекта… центнерһээ 14 центнер хүрэ…эшэлээ, …хартаабхын ургаса 60-һаа 120 …ер хүрэтэр ехэ болоо, …зуун гектар бүридэ бодожо үзэ…һү абалга 130-һаа 334 цент…түрэтэр дээшэлээ. …59 ондо Татьяна Иосифовна …олкомой түрүүлэгшээр һун…ан байгаа. Тэд удангүй XVI …ездын нэрэмжэтэ, гээгдэжэ …н ондоо колхоздо эльгээхые …һэн. Тиигээд тэндэ баһа ехэ …та туйлаа.

…он иимэ жэшээнүүдые дурдажа …о. Шадал муутай, задагайрһан …нуудта нүхэд Орловский, Гра…Щебенко, Оноприенко болон бу…он түрүүлэгшэнэр хүдэлдэг … Тэдэнэй ажал хүдэлмэриин …хулань юуб? Эдэ хүнүүд хү…ажахын продуктнуудай үйлэд…рые дээшэлүүлхын түлөө бүхы …нгүүдай харюусалгые, мате…а урмашалыень дээшэлүүлжэ… бшуу.

…ажахынуудта нэмэлтэ түлбэ…һайнаар эмхидхэгдэжэ, тэрэ… гансал түрүү хүнүүд абадаг …харин һайнаар хүдэлмэрилжэ, … болон мал ажалда продукт …бажа шадаһан тон олон кол…уд абадаг болоһон байха юм. …тийна организацинууд түбхын …ида гээгдэжэ ябаа колхозуудта …кадрнуудые шэлэн олохо … гэжэ эдэ бүгэдэ үшөө дахин …эн харуулна.

…хүнүүдые хаанаһаа абахаб? …н колхозуудта хүдэлхынь …үбхын түрүүндэ иимэ хү…е дэбжүүлхэ хэрэгтэй: түрүү …уудай эгээл дүршэлтэй брига… болон мэргэжэлтэдые; үйлэдбэ… управлени болон партийна ко…дта хүдэлдэг һайн мэргэ… болон эмхидхэлшэдые; архим …инспектор-эмхидхэлшэдые бо…айшаамаар бусад хүдэлмэрилэг-

…шоор хэлэхэдэ, чемодануу… һуудаг, город уруу яажа бу…болоо ааб гэжэ һанадаггүй хү…ел шэлэн олохо хэрэгтэй. Кол…байгуулалтые хүгжөөхэ, бэхи…хэрэгтэй бүхы ами наһаяа …холбохо хүнүүдые, энэ хүн…улга дүүргэхэ эрдэмтэй, эм…ы шадабаритай хүнүүдыел …олохо шухала.

…омическа талаараа һула кол…та кадрнуудые эльгээхынгээ …раар тиимэ ажахынуудта мүн …өөшөөр нилээд ехэ туһалам…үүлхэ хэрэгтэй ха. Ту…шэнэр, мэргэжэлтэд, ме…аторнуудай хүдэлмэриинь ту…лахынь тулада экономическа …а һула колхозуудта мүнгэ …ар үгэхэ хэрэгтэй байжа ма… Хүдөө ажахын продуктнуу…эр абахын түлөө бүхы …гүудай материальна урма…дээшэлүүлхэ тухай бодожо …эрэгтэй. Гэбэшье ури…үгтэһэн зөөриие зүбөөр …лаха хэрэгтэй. Түрүүлэгшын, мэргэжэлтэд болон бусад хүдэлмэрилэгшэдэй ажалайнь түлөөһые үйлэдбэриин туйлаһан аша үрэһөө дулдыдуулан түлэхэ гурим тогтоохо шухала. Бухы хүнүүдтэ адляар салин түлэхэ гурим тогтоожо болохогүй.

Үйлэдбэриин хэмжээе, газарай хэмжээе, олзо доходые хараада абалсаха хэрэгтэй. Урьһаламжын мүнгөөр нэмэжэ түлэхэ гээшэ тон бага хэмжээтэй байха зэргэтэй. Харин бусад түлбэринь үйлэдбэридэ туйлагдаһан хэмжээнһээ дулдыдан, колхозой зүгһөө нэмэжэ түлэгдэхэ зэргэтэй. Зүгөөр эдэ бүхы түлөөһэн хамтадаа хэмжээгээрээ адли үйлэдбэридэ хүдэлдэг совхозой директор гү, али мэргэжэлтын түлөөһэнһөө дээшэ байха ёһогүй ха.

Тобшоор хэлэхэдэ, энэ түлөөһэндэ ямар нэгэн хизаар байха ёһотой. Иимэ хэмжээе гансал гээгдэжэ ябаһан бэшэ, мүн бусадшье ажахынуудта бии болгохо хэрэгтэй. Колхозой кадрнуудай хэһэн ажалай түлөө мүнгэ зөөри түлэхэ асуудалда хэдэн ушарта буруу һарюу зүйлнүүд дайралдана. Колхозой гансал кооперативна ажахы байһан ушарһаань хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй хэһэн ажалай түлөө үлүү дээгүүр салин заримдаа түлэгдэдэг. Үйлэдбэриин ургалтада туһа болохоор таарулан, түлбэриин гуримые зохёон тогтоохо эрэгтэй.

Колхозой түрүүлэгшэнэрэй, агрономууд, инженернүүдэй, зоотехнигүүд болон колхозой бусад мэргэжэлтэдэй, тэрэшэлэн механизаторнуудай ошоһон газартаа һуурижажа хүдэлхынь тулада пенсиин болон социальна тэдхэмжын бусад янзын талаар эдэ хүдэлмэрилэгшэдые совхозой хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэдтэй адли эрхэтэй болгохо хэрэгтэй байжа магадгүй.

Партиин Центральна Комитет болон правительство колхозуудта ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Энэ туһаламжые бодомжотой һайнаар ашаглажа, муу шадалтай колхозуудай экономикые дэбжээхэ зорилгые түргэн болзор соо шиидхэхэ шухала. Үйлэдбэриин управленинүүд, партийна комитедүүд, колхозуудай партийна болон комсомолой организацинууд энэ талаар шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

Колхоз бүхэнэй үйлэдбэри ямар байдалда байнаб гэжэ үнэхөөрөө гүнзэгы һайнаар шэнжэлжэ тодорхойлоод, нийтын ажахые хүгжөөхэ тушаа тодорхой һайн хэмжээнүүдые хараалха хэрэгтэй. Гээгдэжэ ябаа ажахынуудай ямар боложо байһан тухай партийна организацинуудай болон үйлэдбэриин управленинүүдэй тоосодог байгаа һаань һайн байна. Тиихэдээ үйлэдбэриин управлени болон парткомууд ажахы бүхэн тушаа тоосожо, ямар юумэн хэгдээб, үйлэдбэри хэр зэргэ һайжаржа байнаб гэжэ харуулха ушартай.

Мүн тэрэшэлэн хада уулада оршодог зарим колхозуудай байдалые хаража үзөөд, зүб шиидхэбэри абаха хэрэгтэй. Иимэ ажахынуудай олониинь бодото дээрээ гүрэнэй урьһаламжа дээрэ байдаг, үнэндөө гүрэндэ ямаршье продукци үгэдэггүй байна. Һаяхан ЦК-гай хүдөө ажахын таһагай хүдэлмэрилэгшэд хэдэн иимэ колхозуудта ошожо ерээ. Грузинска ССР-эй Джава гэжэ тосхоной Хетагуровай нэрэмжэтэ колхоз тухай тэдэнэр иигэжэ бэшэнэ:

«Колхоздо 518 гектар хахалагдадаг газар бии. Энэнь 380 хүсөөгһөө бүридэнэ. Эгээ ехэ полинь—4 гектар. Зарим зурууд газарынь айхабтар эрид ташалангуудта оршодог байжа, колхозник оёоргүй гүн уруу унашахагүйн тулада хүдэлмэриин үедэ бэеэ аргамжаар хүлидэг байна. Тариян ажалда 1962 ондо 21 мянган 765 түхэриг гаргашалагдаһан аад, продукци худалдалгаһаа 9 мянга 866 түхэриг ороо. Мал ажалда 53 мянга 736 түхэриг гаргашалагдаһан аад, энэ һалбариһаа 20 мянга 609 түхэриг олзо ороо. 1962 ондо тус колхоз 211 центнер мяха, 872 центнер һү гүрэндэ худалдаа».

Энэмнай колхоз бэшэ, харин бусадай тэдхэмжэ дээрэ байдаг ажахы болоно бшуу. Тиихэдээ гүрэмнай иимэ колхозуудые бүри уридшалан социальна тэдхэмжэдээ абадаг шэнги болоно. Ажал хэрэгээ иимээр ябуулжа болохогүй. Магад иимэ һуурин газарнуудта мастерскойнуудые, ямар нэгэн үйлэдбэри байгуулжа, эд зөөри үйлэдбэрилэн бүтээхынь тулада хүнүүдтэ хүдэлмэри олгобол дээрэ байжа болохо. Али үгышье һаа, тэндэхи хүнүүдые хүдөө ажахын гү, али промышленна үйлэдбэритэй бусад нютагуудта нөөлгэбэл дээрэ байжа магадгүй.

* * *

Нүхэд! Партимнай хүдөө ажахын талаар айхабтар ехэ хүдэлмэри хээ, колхозно-совхозно үйлэдбэриие хүгжөөхэ бэрхэтэй түбэгтэй олон зорилгонуудые шиидхээ. Манай хүдэлмэрилэгшэд экономическа талаараа һула колхозуудые ойрын жэлнүүдэй туршада шанга шадалтай, ашаг олзо ехэтэй ажахынуудай хэмжээндэ хүргэхэ зорилгые дүүргэжэ шадаха байна. Энэмнай хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ шухала арга боломжонуудай нэгэн гээшэ.

Хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые зүбөөр ашаглаха тухай асуудалаар хэдэн ажаглалта хэхэ хүсэлэнтэйб.

Хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудта 1963 ондо 330 мянга гаран студентнэр һуралсаа. Һүүлэй табан жэлэй туршада дээдэ һургуулинууд жэл бүри 30—35 мянган агроном, зоотехник, ветеринарна врач, инженернүүд болон хүдөө ажахыда хэрэгтэй бусад мэргэжэлтэдые бэлдэн гаргана.

Энээнэй ашаар колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэдээр хангалга ехээр һайжараа. 1953 ондо колхоз, совхозуудта хүдөө ажахын 114 мянган мэргэжэлтэд хүдэлдэг байгаа һаа, 1963 ондо 414 мянга гаран хүн ажалладаг болоһон байха юм.

Гэбэшье мэргэжэлтэдые хэрэглэхэ хэрэгтэ нилээд ехэ дутагдалнууд үзэгдэнэ. Хүдөө ажахын дээдэ һургуули болон техникумүүдые дүүргэһэн олон хүнүүд олоһон мэргэжэлээрээ хүдэлнэгүй.

«Зоотехник сабхи оёжо байна» гэһэн бэшэг Ульяновска областиин «Красная Звезда» совхозой бүлэг хүдэлмэрилэгшэд «Сельская жизнь» гэжэ газетэдэ һаяхан толилоо. Тэрээн соо Валерий Богатский тухай хэлэгдэнэ. 1961 ондо Ульяновска хүдөө ажахын институдай зоотехническэ факультет тэрэ дүүргэһэн юм. Эрдэмтэ зоотехнигэй диплом абаад, Богатскиин совхоздо ерэхэдэнь, тэрээндэ һарадаа 120 түхэриг салин абаха гэжэ тогтооһон байгаа. Харин нэгэ хэды болоод, Богатский «өөрымни хүсэлөөр» ажалһаам гаргыт гэһэн гуйлтатай мэдүүлгэ бариһан байна. Тиихэдээ гуйлтадаа иигэжэ бэшэһэн байгаа: «Москва ошохомни, һамга абаха гэжэ шиидээб. Эгээл гэр бүлын шалтагаанаар энэ совхоздо хүдэлхэ аргамгүй».

Богатский Ульяновск бусажа,… эхэнэр хүнэй ботонуудые оёдог химическэ заводой резиновэ цехтэ хүдэлхэеэ ороһон байха юм. Богатскиие институтда һургахын тулада гүрэмнай 4 мянга гаран түхэриг гаргашалаа. Харин диплом абамсаараа, тэрэ хүдэлхэһөө арсаа. Иимэ ушарнууд ганса нэгэн бэшэ. Яһала ехэ салин хүлһэ абадаг байбашье, зарим агроном болон зоотехнигүүд хүдөө ажахыда хүдэлхэһөө юундэ арсанаб?

Энэ юунһээ болоноб гэхэдэ, колхоз, совхозуудта хүдэлхэ ямаршье дура хүсэлгүй хүнүүд хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудта ороно. Тэдэнэр урдань хүдөө ажахыда ямаршье хабаагүй байһан байбашье, дээдэ һургуули дүүргэһэн диплом абажа, һүүлээрнь өөрынгөө дураар ажалда ороно хын түлөө институтда ороно.

Мүнөө үедэ хүдөө ажахын кадрнуудые бэлдэхэ талаар бүтэшэгүй буруу зүйлнүүд үзэгдэнэ. Хүдөө ажахын һургуулинууд колхоз, совхозой үйлэдбэритэй холбоогүй байна. Тэдэнэр городуудта һууриишанхай. Тиимэһээ студентнэр заримдаа гансал номоор, элдэб малай дүрсэнүүдээр хүдөө ажахые шудалдаг; һуража байхадаа, хүдөө ажахын хүдэлмэридэ бэеэрээ хабаададаггүй байха юм. Иимэ мэргэжэлтэд һургууляа дүүргээд, хүдөө ажахыда оройдоо хүдэлжэ шадахагүй байшана.

Дээдэ һургуулинуудташье, техникумүүдтэшье кадрнуудые бэлдэхэ гуримые эрид шууд шэнэдхэн хубилгаха шухала. Шадаал һаа түргэн болзор соо хүдөө ажахын һургуулинуудые городуудһаа совхозуудта шэлжүүлэн абаашаха хэрэгтэй.

Колхозно-совхозно үйлэдбэридэ ажалладаг, хүдөө ажахыдахи һайн һайхан хүдэлмэридэ ами наһаяа зорюулха гэжэ шиидэһэн хүнүүдые хүдөө ажахын институтда абаха хэрэгтэй.

Урданайхиһаа бүри шанга хуули гаргажа, тэрэнэй ёһоор институт дүүргэһэн хүн тусхай министерствэнүүдэй заабаряар тусхай болзор соо тусхай газарта хүдэлхэ уялгатай болохо ёһотой.

Колхознигуудые пенсеэр хангаха тухай

Нүхэдүүд! Колхознигуудые пенсеэр хангалгатай холбоотой зарим асуудалнуудые ЦК-гай энэ Пленум дээрэ табиха хүсэлтэйб. Колхозуудай ажалшадые социальна тэдхэмжээр хангажа байха манайда эрхэ байдал бии болоо гээшэ ха. Энэ эрхэ байдал манай ороной бүхы талын хүгжэлтөөр бэлдэгдээ.

Агуехэ Октябриин социалис революци манай арадта асари ехэ политическэ болон социальна туйлалтануудые асараа. Түүхэдэ түрүүшынхеэ ажалша хүн хуби заяанайнгаа эзэн болоо һэн. Тэрээндэ хүдэлмэригүйдэлгын хүшэр хүндэ аюул, үбгэрхэдөө материальна талаараа хангагдангүй байха аюул тохёолдохоёо болинхой, жаргалта үглөөдэр тухайгаа тэрэ батаар этигэжэ ябадаг. Зол жаргалаа өөһэдөө байгуулдагбди гэжэ, общество дотор хэһэн ажални материальна хангалта үгэдэг гэжэ тэдэнэр һайса мэдэдэг. Энэ материальна хангалгын хэмжээн город болон хүдөө тосхонуудай ажалшадай өөһэдынь хүсэл оролдолгоһоо дулдыдана.

Социалис революциин дайсад, хүдэлмэришэн ангиин, ажалша тарияшадай дайсад ажалша хүдэлмэришэд болон тарияшадые хардажа, бага бэшэ бэхэ, саарһа гаргашалһан байха. Хүдэлмэришэд, тарияшад революциин замда ороходоо, гансал хуушан дэлхэйе һандаргаха гэһэн лозунгые хүтэлбэри болгодог, хүдэлмэришэн ангиин, тарияшад өөһэдынгөө эрхэ байдалһаа боложо, обществын хэрэгые эрхилхэ хэрэгтэ шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ хуби заяагүй юм, гэгээрэлээр хяһаг, соёл болбосоролгүй байһан ушар ажалша ангида обществые хүтэлбэрилхэ материальна үйлэдбэриин, мүн культура, политика, философи гэхэ мэтын талааршье обществые баяжуулха арга боломжо олгоногүй гэжэ тэдэнэр шашалдадаг бэлэй.

Эдэ мэтын теоринуудые манай гүрэнэй түүхэ эрид шууд буруушаагаа, манай газар дэлхэй дээрэ 46 жэлһээ үлүү саг соо имагтал жиир хүнэй ажалай эди шэдеэ харуулжа байһандань бидэнэр омогорхонобди.

Манай орон дотор ажал гээшэ арадай, партиин, правительствын зүгһөө үндэрөөр сэгнэгдэдэг. Социалис общество дотор ажалша хүниие иимэ ехээр хүндэлжэ, шагналда хүртүүлжэ, алдаршуулжа байһан ушарые Агуехэ Октябриин урда тээхи олон зуун жэлэй түүхэ мэдэхэгүй. Совет хүн шэнэ байдалые үүсхэлтэйгээр байгуулагша, зохёогшо болонхой.

Олон мянган хүдэлмэришэд, колхозникууд ажалай габьяа туйлаһанайнгаа түлөө правительствын шагналда, Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнэ. Эдэ хүнүүд—манай ороной, манай арадай омогорхол гээшэ. Тэдэнэр коммунизмын аша туһада зорюулан шэн габьяата ажал хэхээр олон миллион хүн зониие зоригжуулна.

Манайда ажал гансашье шагнал болон алдар солоор хүреэлэгдэнхэй бэшэ. Хүн бүхэнһөө — шадабариинь зэргээр хүн бүхэндэ—хэһэн ажалайнь зэргээр гэһэн социалис ёһо гурим болбол общество дотор материальна баялигые элбэг дэлбэг болгохо замай тон ехэ хүсэтэй урмашуулга мүн гээшэ. Ажалшадые социальна тэдхэмжээр хангалгатай холбоотой асуудалнуудые зүбөөр шиидхэһэн ушар мүн лэ агуехэ туйлалта болоно. Үбгэрхэдэнь, үлбэр үбшэн болоходонь манайда хүнэй эрилтые хангахын тула пенси үгтэдэг юм.

Манай ороной социальна тэдхэмжын гурим обществын хүгжэлтын, экономикын хүгжэлтын эрхэ байдалтай зохилдон бии болоһон. Гүрэнэй промышленна предприятинуудай, барилганuудай, совхозуудай болон эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад үбшэлһэн саг соогоо пенси болон тэдхэмжээр хангагдадаг. Энэнь предприятинуудай олзын оршоһоо гаргашалагдадаг юм.

Кооперативна ажахын гэшүүд байһан колхознигууд пенсиин фондые колхозой абаһан олзо доходһоо байгуулна. Иимэ гурим хадаа нийтын хоёр ондоо түхэлэй зөөритэй (гүрэнэй болон кооперативно-колхозой) байһан ороной экономическа хүгжэлтын онсо илгаатай зохилдоно. Тиихэ зуура город болон хүдөө тосхоной бүхы ажалшад түлөөһэгүйгөөр һураха, медицинскэ хангалгада хүртэхэ адли тэгшэ эрхэтэй юм гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала.

Гэхэтэй хамта, колхознигуудые пенсеэр хангаха хэрэгтэ тодорхой гурим үшөөл үгы гэжэ бодото байдал харуулна. Үйлэдбэреэ амжалтатайгаар хүгжөөжэ, нийтын ажахыһаа ородог олзо доходоо ехэ болгожо байһан түрүү колхозууд колхозойнгоо гэшүүдые социальна тэдхэмжээр хангаха зорилгоор ехэ зөөри таһалжа байдаг.

Колхозуудта социальна тэдхэмжын тогтууритай һайн гурим байгуулха шухала. Энэ асуудалаар зарим тэды һанамжаяа хэлэхэ байнам. Социальна тэдхэмжын союзай централизованно фонд байгуулжа, энэ фондһоо колхознигуудта пенси үгэжэ байха хэрэгтэй гэжэ би бодомжолноб. Тиимэ фонд байгуулгада нэн түрүүн колхозууд өөһэдөө хабаадаха ёһотой. Колхознигуудые социальна тэдхэмжээр хангаха фондодо бүхы колхозууд өөһэдынгөө олзо доходойнгоо тодорхой процентые оруулжа байха гурим тогтообол, зохисотой гэжэ бидэнэр һанамжалнабди. Мүнгэ зөөриин шухала хэрэгтэй нөөсэ байгуулхын тула 1964 ондо бүхы олзо доходой 2 процентые һомолхо, харин 1965 онһоо эхилжэ, колхозуудай олзо доходой 4 процентые пенсиин фондодо гаргажа үгэхөөр хараалагдана.

Саашадаа пенсионно тэдхэмжын фондодо олзын 4 процент бэшэ, харин үшөө бага хэмжээнэй зөөри оруулжа болохоор байхань магадгүй.

Ашаг ехэтэй болгохо гэһэн үндэһөөр минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэжэ, хүдөө ажахые хүгжөөхэ ябадал хүдөө ажахын ургамалнуудай ургасые, малай ашаг шэмые ехэ болгохо арга олгохо юм. Манай орон дотор хүдөө ажахын продукциин хэдэн дахин ехээр абтадаг болоходо, олзо доходшье ехэ болохо, тиин пенсиин фондодо зорюулагдаһан мүнгэ зөөришье ехэ болохо байха. Тиихэдээ энэ зөөри процентынгээ талаар бага боложо магадгүй. Хэрбээ мүнөө олзо доходой 4 процент гээшэнь 640 миллион түхэриг болодог һаань, 2—3 жэлэй үнгэрхэдэ 4 процент хадаа бүри ехэ мүнгэнэй тэнтэй байха.

Пенсеэр хангаха асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ нэгэ гуримаар, ажахыгаа эрхилэлгын хэмжээ болон али нэгэн колхозой зүгһөө пенсиин фондодо ямар хубитаяа оруулһаниие хараадаа абангүйгөөр хандажа болохогүй. Ажахыгаа муугаар эрхилдэг колхозой гэшүүд ажахыгаа бүри һайнаар эрхилжэ, орондоо бүри ехэ баялиг байгуулдаг колхозой гэшүүдтэй адли хэмжээнэй пенси абаха ёһогүй. Энээниие хараадаа абаһан гурим тогтоохо гэһэн дурадхалнуудые түрүү ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд оруулна.

Энэ зүб дурадхал гэжэ һананаб. Бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлдэг, продукци ехээр абадаг хүн хэһэн ажалайнгаа түлөө ехээр абаха, тэрэшэлэн үбгэрхэдөө һайнаар хангагдадаг байха зэргэтэй. Энэ хадаа түрүү колхозуудые, мүн мүнөөдөө экономическа талаараа һула колхозуудта хүдэлжэ байһан колхознигуудые урмашуулжа байха юм.

Али нэгэн колхозой гээгдэлдэ ороһон ушар хадаа ямар нэгэн онсо өөрэ эрхэ байдалһаа бэшэ, харин муу хүтэлбэриин, муугаар эмхидхэгдэһэн ажалай, жаяг заршамай һула дээрэһээ болоно гээшэ. Гээгдэлдэ ороһон колхозууд түрүү ажахынуудтай зэргэлээд байдаг. Тэдэнэр шанарайнгаа талаар нэгэн адли газартай, техникэтэй байһан аад, ажалайнь үрэ дүн ондо ондоо ха юм. Нэгэ ажахынь амжалтатайгаар хүгжэнэ, нүгөөдэнь — гээгдэлдэ оронхой. Энэ гээгдэлэй түлөө харюусалгын зарим хубиие бүхы колхознигууд даажа абаха уялгатай. Колхоздоо муугаар хүдэлһэн ябадал хожомынь, үбгэрхэдөө тэдхэмжэ абалгадамни нүлөөтэй байха гэжэ хүн һанажа ябаг лэ.

Пенсеэр хангалга болбол бүтээсэ ехэтэй ажалда, үйлэдбэреэ ехэ болгохо, олзо доходоо нэмээхэ, үбгэрхэдөө һайн тэдхэмжэ абаха арга боломжо байгуулха хэрэгтэ колхознигуудые урмашуулдаг байха ёһотой.

Промышленностьдашье хүдэлжэ байһан манай хүдэлмэришэд нэгэн адли пенси абадаггүй гэжэ хэлэлтэй. Пенсиин хэмжээн хэһэн ажалайнь зэргээр байдаг, ажалай эрхэ байдал болон шэнжэ шанарһаань болодог.

Тиимэһээ колхознигуудыешье пенсеэр хангаха ябадалда нэгэн адляар хандажа болохогүй. Һайнаар хүдэлдэг, үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ ехэ хубитаяа оруулдаг хүнүүдые урмашуулхаар һайн тэдхэмжэ үгэдэг гурим тогтоохо хэрэгтэй.

Колхозуудые пенсеэр хангаха асуудалнуудые иигэжэ шиидхэхэ хэрэг зүб, энэ дурадхалые колхознигуудшье дэмжэхэ бэзэ гэжэ һанагдана.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо зарим тэды асуудалнууд тушаа минии хэлэхэ гэһэн юумэн эдэл даа.

Промышленностиин хүдэлмэриин зарим асуудалнууд

Нүхэдүүд! Мүнөө промышленностиин хүдэлмэриин, арадай ажахые түсэблэлгын зарим асуудалнууд тушаа хэлэхэ хүсэлтэйб.

Промышленностиин, капитальна барилгын, транспортын болон арадай ажахын бусад һалбаринуудай талаар долоон жэлэй түсэбэй даалгабаринууд амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байна. Энээниие долоон жэлэй туршада үйлэдбэриин ургалтые харуулһан эдэ мэдээнүүд гэршэлжэ үгэнэ.

	1958 он	1963 он	ургалтань процентээр
Шэрэм (млн. тонноор)	39,6	58,7	148
Булад (млн. тонноор)	54,9	80,2	146
Машина бүтээлгын, металл болбосоруулгын продукци (млрд. түх.)	24	48	200
Электроэнерги (млрд. квтч)	235	412	175
Нефть (млн. тонноор)	113	206	182
Газ (млрд. куб. м.)	29,9	91,5	306
Минеральна үтэгжүүлгэ (млн. тонноор)	12,4	19,9	160
Синтетическэ дабирхай, пластическа зүйлнүүд (мянган тонноор)	257	589	229
Химическэ утаһа (мянган тонноор)	166	308	186
Цемент (млн. тонноор)	33	61	183
Элдэб янзын бүд (млн. погонно метрээр)	7539	8615	114
Арһан гутал (млн. паар)	356	463	130

Һаяхан 1964—1965 онуудай арадай ажахын түсэб баталагдаа һэн. Эдэ жэлнүүд түсэбтэ долоон жэлые түгэсхэхэ байна. Табан жэлэй дүнгүүд, мүн хоёр жэлэй түсэбэй даабаринууд долоон жэлэй түсэбые дүүргэхэһээ гадна, үлүүлэн дүүргэхэ арга боломжо олгоно гэжэ бидэнэр мүнөө хэлэжэ шадахабди.

Хэрбээ промышленностьда долоон жэлэй турша дотор үйлэдбэриин хэмжээе 80 процентээр ехэ болгохо гэжэ хараалагдаһан байгаа һаа, мүнөө 86 процентһээ бага бэшээр ехэ болохонь гээшэ ха. Промышленна продукциин шухала олон тоото зүйлнүүдээр долоон жэлэй түсэбэй даалгабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэхэ.

Хүгжэнги капиталис оронуудые, тэрэ тоодо Америкын Холбоото Штадуудые промышленна үйлэдбэриингөө хэмжээнэй талаар заатагүй хүсөөд, ахин гарахабди гэжэ хэдэн жэлэй саада тээ манай хэлэхэдэ, капиталис дэлхэйн сурталшад энээн тушаамнай энеэлдэдэг бэлэй.

Мүнөө тад ондоо байдал болонхой. Капиталис дэлхэй, Америкын Холбоото Штадууд манай хүсэхэеэ байһыемнай ойлгоно, советскэ промышленность хэдэ хэдэн һалбаринуудайнгаа талаар Америкын Холбоото Штадуудые хүсэжэ ябана, зарим ушарта ахижа гаранхай гэжэ тэдэнэр харадаг.

Социалис үйлэдбэриин системын булюу һайниинь, промышленна талаараа хурдан түргэн хүгжэлтэнь далдалхын аргагүй бодото байдал болонхой. Химиин промышленностиие хүгжөөхэ асари ехэ түсэб бидэнэрэй баталан абахада, капиталис дэлхэйн зүбөөр бодомжолдог түлөөлэгшэд иигэжэ мэдүүлхэ баатай болоо һэн: иимэ ехэ хүдэлмэриие советскэ промышленность, совет арад бэелүүлжэ шадаха.

Манай дайсад Советскэ Союзай амжалтаар баясана гэжэ һанаа һаа, гэнэн хонгор ябадал гээшэ. Манай дайсад маргахадаа, айдаһаниинь хүрэнэ, теэд айха гээшэ муу зүбшэлшэ юм. Тиин советскэ экономико һулаар хүгжэнэ гэһэн США-гай тагнуулай центральна управлениин (ЦРУ) нүгэл ехэтэй «документ» бии болоно. ЦРУ-гай энэ хуурмаг документ соо Советскэ Союзай ажахын хүгжэлтэ америкынхидһээ удаанаар хүгжэнэ, тиин һүүлэй хоёр жэлэй туршада жэл соо оройдоол 2,5 процент болоо гэжэ хэлэгдэнэ.

Энээн тушаа юу хэлэлтэйб? Господанар, империалистнууд, ямаршье худал хуурмаг мэдээнүүдээр бэеэ һамааруулжа байгты. Энээнһээтнай бидэндэ, хэлсэдэгэй ёһоор, хүйтэншье, халууншье бэшэ ха юм. Муухан лэ байдалһаа таанар нимэ мэхэ гохо хэнэ ха юмта. Социализм һайн юумэн гэжэ хэлсэдэг, теэд тэрэшни тиимэшье һайн бэшэ гэжэ таанар өөһэдынгөө оронуудай арадуудые этигүүлхэеэ һэдэнэт. Теэд бүхы дэлхэйн хүнүүд, мүнөө тиимэ хүнүүд улам бүри олон боложо байнхай, социализм хүндэ юу үгэнэб, социализмын үедэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтэ ямар ехээр хүгжэнэб гэжэ һайнаар харадаг боложо байнхай.

Америкын тагнуулшад һалан муухайгаар хүдэлөө, тэдэнэй барга бүдүүлиг ажалые Америкын буржуазна хэблэлшье энеэдэндэ гаргаа. Жэшээнь, «ЦРУ-гай хэһэн тобшолол советскэ экономикын талаар правительственна бэшэ мэргэжэлтэдэй олонхидойнь хэһэн тобшололтой таарал данагүй»… гэжэ «Нью-Йорк Таймс» газетэ бэшээ һэн.

Энээн тушаа долоон хоногто нэгэ дахин гарадаг Англиин «Экономист» журнал (тэрэнние Советскэ Союзда дуратайгаар хандадаг гэжэ хэлэхын аргагүй), нигэжэ бэшээ һэн: «ЦРУ-гай нээһэн гол зүйл юуб гэхэдэ, СССР-эй валовой национальна доход һүүлэй хоёр жэлэй туршада оройдоол 2,5 процентээр нэмээ гэжэ хэлэһэн байна. Энэ тоо 1962 он тушаа абабал, үнэншэхөөр бэшэ бага, тиихэдэ 1963 он тушаа абабал, дан бага байна. Советскэ правительствын мэдээнүүдһээ гадна, баруун оронуудай мэргэжэлтэдэй, тэрэ тоодо ЦРУ-гай өөрынь хэһэн мэдээнүүдтэй сасуулхада энэ тобшолол бүришье эли болоно».

Энэ «Экономист» хүндэтэйгөөршье һаа, сэхэ руунь Америкын тагнуулшадай энэ хуурмаг ябадалыень элишэлэн харуулһыень ойлгоно бэзэт.

Советскэ экономико, мүн Америкын Холбоото Штадуудай экономико бодото дээрээ ямараар хүгжэнэб гэжэ хаража үзэе.

Энэ талаар зарим тэды мэдээнүүдые харуулхамни.

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада СССР-эй промышленна продукци 19 процентээр ургаа, харин валовой нийтын продукт, 1963 ондо муу ургасын абтабашье һаань, 11 процентээр нэмээ.

Советскэ Союзай промышленна продукци арбан жэлэй туршада 171 процентээр (2,7 дахин) ургаа, харин США-да — 36 процентээр ургаа. Материальна үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудай продукциин нийтэ хэмжээн (нийтын валовой продукт) энэл үе соо СССР-тэ 127 процент гэхэ гү, али 2,3 дахин нэмээ, харин США-да оройдоол 33 процент болоһон байна.

1963 ондо Советскэ Союз Америкын промышленностиин хэмжээнэй 65 процентые бүтээн гаргаа, харин арбан жэлэй саада тээ манай ороной промышленна продукциин хэмжээн США-гай продукциин оройдоол гурбанай нэгэ хуби байһан юм. Гурбанай хоёр хуби гурбанай нэгэ хубиһаа хоёр дахин ехэ юм гэжэ һургуулиин үхибүүн бүхэн хэлэхэ.

Энэ нийтэ процентын саана электроэнерги, булад шудхалга, түлишэ абалга, химиин продукци, машина, цемент, арадай хэрэглэлэй эд бараа болон бусад продукци бүтээн гаргалгын ургалта харагдана.

Манай электрификацилгые юунһээ эхилээ һэмбибди гэжэ һанаад үзыт, нүхэдүүд. 1920—1921 онуудай үедэ — граждан дайнай ушаруулһан ажахын һандаралай хүшэр хүндэ сагта гансал 12 мянган киловатт хүсэтэй электрическэ үйлэдбэри ашаглажа шадаа һэмди. Иимэ эрхэ байдалда В. И. Ленинэй манай ерээдүйдэ батаар этигэжэ байһан сэсэн үгэнүүд соностоо һэн:

«12 мянган киловатт — тон багахан эхи гээшэ. Америкын, Германиин гү, али Швециин электрификацитай танил хариин хүн энээниимнай наада барижа болохо. Теэд һүүлдэл энеэһэн хүн һайнаар энеэдэг ха юм».

Владимир Ильич ямар һайнаар хэлээб, ямар холо харадаг байгааб!

В. И. Ленинэй хүтэлбэри доро Россиие электрификацилха гүрэнэй түсэб зохёогдоо һэн. Тэрэнэй ёһоор 10—15 жэлэй туршада орон дотороо 1,5 миллион киловатт хүсэтэй электростанци бариха гэжэ хараалагдаһан байгаа. Ленинэй энэ түсэбтэ баруун зүгэй буржуазна оронууд этигэлгүйгөөр, наада барин хандаа һэн. Совет хүнүүд энэ түсэбые 11 жэлэй туршада дүүргээ. Тиигэжэ Ленин арга боломжоёо зүбөөр тодорхойлһон байгаа. Бидэнэр энэ илалтые һайндэрлөө һэмди.

1926 ондо 58 мянган киловатт хүсэтэй Волховско гидростанци баригдаа һэн. Энээн тухайгаа бидэнэр ехэ дуратайгаар, ехэ баяртайгаар дурдадагбди. Волховско станци электрификацилгын түрүүшын барилга боложо, Ильичын даалгабаряар бодоо бэлэй. Волховско гидростанциие барилга бүхы ороной ажалай һайндэр, манай социалис революциин илалтын һайндэр болоо һэн.

58 мянган киловатт гэһэн тоое тодорхойлһонойшье хэрэггүй. Манай зарим тепловой электростанцинуудта 300 мянган киловатт хүсэтэй турбогенераторнууд табигданхай юм гэжэ сасуулхын тэдыдэ энэ тоо дурдагдана. 5 Волховско гидроэлектростанцинуудай хүсэн нэгэ агрегатда элсүүлэгдэнхэй!

560 мянган киловатт хүсэтэй Днепровско гидростанциие барихадаа, совет хүнүүд омог баяраар дүүрэн һэн. Бүри һаяхан, үнгэрһэн һарада, Братска гидростанци бүхы хүсөөрөө хүдэлдэг болоһонтойнь дашарамдуулан бүхы барилгашадые КПСС-эй ЦК, Советскэ правительство амаршалаа. 3 миллион 600 мянган киловатт хүсэн ашаглалгада үгтөө. Нүхэдүүд, энэмнай 6 Днепрогэс, 60-һаа олон Волховско станци болоно.

Дайнай урда тээхи бүхы табан жэлнүүдэй үедэ 10 миллион киловаттһаа бага хүсэ ашаглаһан байгаабди. Харин гансахан 1963 ондо 10 миллион киловаттһаа дээшэ хүсэтэй шэнэ үйлэдбэри ашаглалгада оруулагдаа гэжэ һаяхан мэдээсэгдэһэн байгаа. Нэгэ жэлэй туршада ГОЭЛРО-гой долоон түсэбүүд дүүргэгдээ. Коммунизм байгуулгын замаар манай арадай дабшажа ябаһан гайхамшагта алхамууд энэл даа!

1953 ондо манай орондо 3,4 миллион киловатт хүсэтэй электрическэ предприятинууд ашаглалгада үгтэһэн байгаа, тиихэдэ Холбоото Штадууд — 10 миллион киловатт гэхэ гү, али СССР-һээ гурба дахин ехые. Мүнөө бидэнэр США-гайхиин зэргээр шэнэ хүсэ ашаглалгада үгэнэбди.

Промышленностиин бусад һалбаринуудааршье амжалта ехэ.

1953 ондо Советскэ Союз дотор 38 миллион тонноһоо заахан үлүү **булад хайлуулагдаа,** тиихэдэ США-да 104 миллион шахуу тонно хайлуулагдаһан байна. 1963 ондо СССР дотор 80 миллион үлүүтэй тонно булад, тиихэдэ США-да — 101 миллион тонно хайлуулагдаһан байна. Иигэжэ энэ үе соо Советскэ Союз дотор булад хайлуулга 42 миллион тонноор ехэ болоо, тиихэдэ Холбоото Штадууд дотор булад хайлуулга 3 миллион тонноор хороһон байна.

Түлишэ үйлэдбэрилгэ ороной экономикые хүгжөөлгэ дотор шухала эрхэ нүхэсэл мүн болохонь мэдээжэ. Тиин үнгэрһэн арбан жэл соо СССР дотор бүхы зүйлэй түлишэ абалга болон үйлэдбэрилгэ 122 процентээр гэхэ гү, али 2,2 дахин ехэ болоһон байна. Тиихэдэ США дотор миил 24 процентээр ехэ болоо. Энэ үе соо нефть абалга СССР дотор 52,8 миллион тонноһоо 206 миллион тонно хүрэтэр ехэ болоо гэхэ гү, али 153 миллион тонноор нэмээ. Тиихэдэ США-да нефть абалга 318,5 миллионһоо 374 миллион тонно хүрэтэр гэхэ гү, али бүхыдөө 55,5 миллион тонноор ехэ болоо.

Мүнөө **цемент үйлэдбэрилгые** жэшээ болгон абая. Советскэ Союз дотор 1953 ондо 16 миллион тонно цемент, тиихэдэ США-да — 45 миллион тонно, тайлбарилан хэлэбэл, СССР доторхидо орходоо 3 дахин шахуу ехээр үйлэдбэрилэгдэһэн байна. Мүнөө ушар байдал үндэһөөрөө хубилаа. 1963 ондо СССР дотор 61 миллион тонно цемент, тиихэдэ США-да — 58,5 миллион тонно үйлэдбэрилэгдөө.

Арадай урган хүгжэжэ байгаа ажахы ажалшадай ажабайдалые һайжаруулха арга олгоно. Хэрэглэмжын нийтын фонднууд таһалгаряагүйгөөр ехэ болоно. Манай орон дотор түлөөһэгүй һуралсал болон медицинскэ хангалга, үбдэхэдэ, амаралтада байхада салин хүлһэ түлэлгэ, пенсинүүд болон туһаламжанууд гэхэ мэтые түлэлгэ нийтын фондиуудай хүсөөр бэелүүлэгдэнэ. Гансахан һүүлэй нэгэ жэл соо хэрэглэмжын нийтын фонднууд тон ехэ хэмжээтэй — 34,5 миллиард түхэриг болоо. Энэ хадаа дайнай урда тээхи 1940 оной СССР-эй гүрэнэй бүхы бюджедһээ хоёр дахин ехэ байна бшуу.

Манай орон дотор гэр байра барилга айхабтар ехэ болонхой. Жэл бүри баригдадаг байрануудай тоогоор Советскэ Союз эгээн хүгжэнги капиталис оронуудые, тэрэ тоодо Америкын Холбоото Штадуудыешье холо ахижа гараа гэжэ би хэлэһэн байхаб. Һүүлэй арбан жэл соо манай ороной арад зоной хахадынь шахуу шэнэ байрануудые абаһан гү, али гэр байраяа һайжаруулһан байна.

Бидэнэр совет арадай соёл культурын ургаһан ябадалаар омогорхонобди. Хэрбээ хорин табан жэлэй саада тээ, 1939 оной бүридхэлгын үедэ ороноймнай хүдэлмэрилдэг арад зоной 12 процентнь дунда, дээдэ эрдэмтэй байгаа һаа, мүнөө 50 процентнь болонхой. Манай ороной хүдэлмэрилдэг арад зоной хахадынь дунда гү, али дээдэ эрдэмтэй байха гээшэ гайхамшагта хэрэг мүн!

Манай экономикын хүгжэлтэ мэдээжэ бэрхэшээлнүүдгүйгөөр болоно бэшэ. Байгаалиие бидэнэрэй мэдэлдэ абаагүй байхамнай хаһаглэмаар. Үнгэрэгшэ жэлдэ байгаали бидэнэрые үнэхөөрөөшье хохидуулһан байна.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЫН ҮРГЭЛЖЭЛЭ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1—2—3-дахи нюурнуудта)

Советскэ Союз худөө ажахын талаар диилдэлгэдэ орооhон хэбэртэйгээр мүнөө улайша шубууд улилдана. Господинууд, хоолойгоо гамнагты, удангүй таанад гэдэргээ сухарихa баатай болохолта. Мүнөө партиин Центральна Комитет болон правительство 1963 ондо тохёолдоhон шэнги тиимэ үзэгдэлые үгы хэхэ арга олгомоор хэмжээнүүдые абажа байна. Эдэ үзэгдэлнүүдэй ушар удхые бидэнэр мэдэнэбди. Ган гасуур гээшэ олохон оронуудта үе үе болоод дабтагдадаг байна. Бэеэ ган гасуурhаа абархын тулада гүрэн хүсэд хүрэмөөр резервнүүдтэй байха ёhотой. Тиихэдэ резервнүүдтэй байхын тулада үйлэдбэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ хэрэгтэй, гансахан байгаалиин эрхэ байдалай үгэжэ боломоор ургасада найдаха хэрэггүй.

Али нэгэн район дотор тохёолдоhон сагай уларилай эрхэ байдалда продукци ехээр үйлэдбэрилхын тулада мүнөө капитальна hомололгодо ехээр найдаха хэрэгтэй. Иимэ юумые минеральна утэгжүүлгэнүүд үгэнэ. Энээниие уhалалга, оньhожоруулга, хими нэбтэрүүлгэ үгэнэ. Энэ хадаа ажахыгаа ашаг ехэтэй болгохо, тайлбарилан хэлэбэл байгаалиин үгэhэн лэ юумые абаад байхаhаа гадна, химиин, худөө ажахын болон биологиин эрдэм ухаанай мүнөө үеын хүгжэлтын ашаар байгаалиин үгэжэ шадамаар юумые абаха хэрэгтэй гэhэн удхатай.

Таарамаар капитальна hомололго хээд, утэгжүүлгэнүүдые үргэнөөр хэрэглээд, газар уhалуурииe болон ажалаа оньhожоруулгые хүгжөөгөөд байбал, худөө ажахын ургамалнуудай ургасые болон мал ажалай ашаг шэмые богонихон болзор соо дээшэлүүлжэ болоно гэжэ бидэнэр этигэнэбди.—Гансал гэгээшүүл юумэ хэдэг бэшэ юм, бидэнэршье хэжэ шадахабди. Мүнөө Холбоото Штадууд бидэнэртэ орходоо үлүү ехэ ургаса абана. Тэдэнэр химидэ, оньhожоруулгада зөөри ехээр табидаг дээрэhээ манайхиhаа үлүү ургаса абана.

Мүнөө бидэнэр худөө ажахын химиие хүгжөөлгэдэ нилээд ехэ шэнэ зөөри зорюулха арга боломжотойбди, ургасые дээшэлүүлхэ талаар Баруун Европын хүгжэнги оронуудай туйлаhан хэмжээндэ хүрэхэ бодото аргатай болонобди. Америкын Холбоото Штадуудта орходоо нилээд ехэ ургаса абадаг хадань би эдэ оронууд тухай хэлэнэб. Тиимэhээ ургаса дээшэлүүлхын түлөө тэмсэл дотор бидэнэр гансал Америкын Холбоото Штадуудые хараа болгон абаха ёhогүйбди. Бидэнэр бусад оронуудай туйлаhан үлэмжэ дээдэ зэргын хэмжээтэй зэргэшэхэ ёhотойбди. Манай орон доторшье мүн тиимэ, бүри үлүүшье үрэ дүн туйладаг ажахынууд бии.

Манайда гайхамшагта хүнүүд бии; энэ Пленум дээрэ тэдэнэрэй зариманайнь үгэ хэлэхые таанар дуулаат. Тэдэнэр худөө ажахые хүгжөөхэ ехэ хүсэлтэй, эрдэм hургуули бии, техникэ бии.

Бидэнэр худөө ажахыда түргэнөөр хими нэбтэрүүлхэ тушаа хэмжээнүүдые мүнөө хараалаабди, господинууд, этигэхэдэтнай болохо. Тиихэдэ манай ханинар ЦК-гай декабриин Пленумэй баталан абаhан хараа түсэбые бидэнэрэй дүүргэхэ байhанда hэжэг hананагүй.

Декабриин Пленумэй шиидхэбэриие ямараар ойлгохоб гэжэ Совет гүрэнэй дайсад тархиингаа үбдэтэр бодоно. Энэ хадаа хүндэ промышленностиие булюугаар хүгжөөхэ гэжэ мүнөө болотор Советскэ Союзай баримталhан гол шугамhаа сухарилта гү, али сухарилта бэшэ гү. Мүнөө бодото байдалай сохилто доро ургасагүйдэлгэ болоходонь, Советскэ Союз, Коммунис парти индустриализациhаа арсана, хүнгэн промышленностиие, худөө ажахые хүгжөөхэ шугам баримтална гэhэн абяанууд гарана.

Бидэнэр үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй промышленностиие хүгжөөлгэhөө хэзээшье арсаагүй байхабди. Иигэжэ хэлэхэ гээшэ Совет гүрэнэй удхые. Коммунис партиин политикые ойлгоогүй байhан ябадал мүн болоно. Химиин промышленность ходоороо хүндэ индустрида хабаатай байгаа. Зүгөөр, тодорхойгоор хэлэхэдэ хими хадаа үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдыешье, мүн хэрэглэмжын зүйлнүүдыешье үгэнэ. Энээнтэй дашарамдуулан зарим тэды тоонуудые харуулха гэжэ хүсэнэб.

Мүнөө үедэ хэрэглэмжын талаар химиин материалнууд hалбаринуудай хоорондо удаадахи жэшээгээр хубаагдана (мүнгөөр тоолоходо):

	Процентээр
Хүндэ промышленностиин hалбаринууд	61
Худөө ажахы	19
Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленность	10
Бусад hалбаринууд	10

Тиимэ болохолоороо, хими гээшэ, нэгэ талаhаа, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые — утэгжүүлгэнүүдые, элдэб кислотануудые, кальцинированнэ, каустическа содо, каучук, металлай оронда хэрэглэгдэдэг, пластическа зүйлнүүдые, нүгөө талаhаа — хэрэглэмжын зүйлнүүдые: хэмэл арhа, үhэтэй арhа, ажаhуудалай химиин эд бараа гэхэ мэтые үгэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй баталhан хараа түсэб арадай ажахыда хими нэбтэрүүлхэ тушаа үйлэдбэриин талыешье, хэрэглэмжын талыешье хабаадуулна. Энэ хараа түсэб гансахан «Б» бүлэгтэ гү, али «А» бүлэгтэ хабаадана гэжэ хэлэжэ болохогүй. Арсашагүй юумэн нэгэл байна гэбэл: гоёожо хэлэхэдэ, хими гээшэ хүндэ индустриие хүгжөөлгэдэ гүрэнэй, арадай аша хэрэгые, хэрэглэмжын зүйлнүүдые — эдеэ хоолой продуктнуудые, мүн гутал, хубсаhа, культурно-ажаhуудалай элдэб зүйлнүүдые үйлэдбэрилгые түргэнөөр ехэ болгохын түлөө совет хүнүүдэй хүсэлэл оролдолгые hайнаар ниилүүлнэ.

Гансал нэгэ юумые хэрзэгы хатуугаар баримталдаг хүнүүд энээниие гол хараа шугамhаа сухарилта гэжэ хаража болохо байна. Үгы, энэ хадаа тус хараа шугамай саашанхи хүгжэлтэ, эрдэм ухаанай болон техникын арга боломжонуудые, манай арадай улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые хангахын түлөө hайн эрхэ байдал бии болгохын тулада мүнөө ажабайдалаар табигдаhан эрилтэнүүдые бодомжотой hайнаар хараада абалга мүн болоно. Партиин Центральна Комитедэй декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүдэй удхань иимэ байна.

Господинууд, дэмы hанаагаа зобонот. Таанарай найдабари хадаа Октябриин революциин т ү р ү ү ш ы н үдэрнүүдhээ хойшо социализмын орондо эсэргүү өөрынгөө дайсан харша хэрэг дотор баримталhан танай тэрэл элhэн үндэhэ hуури дээрэ байгуулагданхай. Энэ хүрhэн бэхижэнэгүй, харин hөөргэ элhэнинь улам улам ехээр хүдэлнэ. Ажабайдал хадаа таанарай хангалтагүй байдалые, таанарай заатагүй хосорхо байhаниие үнэншэмөөр, арсашагүйгөөр харуулна. Ленинэй зүб байhаниие, манай партиин зүб байhаниие батлан харуулна.

Манай орон дотор хүндэ индустриин болон хүнгэн промышленностиин тэнсүүрил тухай хилын саана иимэ ехээр хэлэдэг баримтые гансал дайсадай хара hанаатай байhан ябадалаар тайлбарилжа болохогүй. Хэрэгэй удхые зарим хүнүүдэй зүбөөр ойлгодоггүй ябадалшье тэндэ бии гээшэ ха. Тиимэhээ энэ асуудалаар зарим тэды тодорхойгоор хэлэхые хүсэнэб.

Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг промышленность яаба хээбэшье байгуулха гэhэн зорилго хуули засагые арад зоной гартаа абамсаар арадай үмэнэ табигдаа юм. Манай гүрэнэй түүхэ иимэ байна. Тиигээгүй байгаабди. Тэрэ үедэ гансал дэлдэ эсэс табижа, ороной hандаралда ороhон экономикые хүгжөөжэ болохогүй байгаа бшуу. Бидэнэр хэнhээшье туhаламжа хүлеэжэ шадахагүй байгаабди. Тэрэ үедэ гансал өөрынгөө хүсэндэ найдаха ёhотой байгаабди. Хүндэ индустри байгуулхын тулада В. И. Ленинэй бүхы юумые, үнгэрхэдөө hургуулинуудай талааршье алмалта хэхэ гэжэ уряалаа юм. Энэнь гансахан лэ зүб зам мүн байгаа.

Бидэнэр бүhэеэ шангадхадаг, үлэсхэлэн байдаг, hургуулинууд болон гэр байра үсөөнөөр баридаг, ороной индустриализациин хэрэгтэ үлүү мүнгэ олохын тулада, арадай ехээр хэрэглэдэг олон юумые өөhэдтөө үгэдэггүй байгаабди.

Капитальна hомололгонуудые хүндэ индустрида гү, али хүнгэн промышленностьда зорюулха тухай асуудал хадаа эгээн шанга политическэ асуудал, ажабайдалай гү, али ухэлэй, ороной болон арадай ерээдүйн асуудал мүн гэжэ парти, совет хүнүүд ойлгодог байгаа. Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг промышленностьгүйгөөр ороной экономикые хүгжөөхын аргагүй байhан юм. Индустриализаци тухай Ленинэй гол хараа шугамда эсэргүүсэгшэдые партимнай харгы дээрэhээ хамажа хаяа.

Манай парти болон совет арад Ленинэй гол хараа шугамые оролдосо ехэтэйгээр, эрид шууд хэрэг дээрэ бэелүүлнэ. Ажахыемнай империалистнуудай баадхаhан хооhоролгын дайнуудай нэгэтэ бэшэ hандаргаhан байбашье, Совет орон гайхамшагта амжалтануудые туйлаа. Партиин хүтэлбэри доро совет арад бүхы шалгалтануудые барижа гараа, дайсадые бута сохёо, түрүү зэргын индустри байгуулаа, манай орониие дэлхэйн эгээн ехээр хүгжэнги оронуудай нэгэн болгоо.

Мүн саашадаашье партимнай хүндэ индустриие хүгжөөхэ тухай анхарал оролдолго гаргаха байха. Зүгөөр партимнай энээниие гансал хооhон зорилго гэжэ хэзээшье тоолодоггүй байгаа. Коммунис парти ороной түгэлдэр ехэ экономическа хүсэ шадал байгуулhанай үндэhэ hуури дээрэ арадай ажабайдал hайжаруулхын тулада хүндэ индустриие хурдан түргэнөөр хүгжөөгөө.

Арадай бүхы ажахые саашадань хүгжөөхэ тушаа ямаршье зорилгонуудые шиидхэжэ, экономикын бүхы hалбаринууд дотор техническэ дэбжэлтэ хангажа шадамаар, ехээр хүгжэнги хүндэ индустри манайда бии. Бидэнэр мүнөө үеын буу зэбсэг бии болгообди, Зэбсэгтэ хүсэнүүдээ тон hайн ракетно-ядерна техникээр хангаабди. Тиихэдэ энээниие империалис гүрэнүүдhээ урид бүтээгээбди. Совет арад коммунизмын агууехэ байшангые байгуулхын тулада этигэлтэйгээр ажаллажа шадаха байна.

Коммунис байгуулалтын үргэн далайсатайгаар ябуулагдаха үедэ хүндэ индустри хүнэй хэрэгсэлнүүдые хангахын тулада улам ехээр хүдэлмэрилхэ байха. Хүнгэн промышленностиин тухеэрэлгэ болон түүхэй эд үйлэдбэрилгэ жэл бүри ехэ болоно. Тэрээнтэй нэгэн хамта арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргалга ехэ болохо байна. Мүнөө «А» бүлэг болон «Б» бүлэг хоёрые зэришүүлэн табилга оройдоошье байжа болохогүй.

Арад зондо хэрэгтэй продуктнууд болон эд бараануудые ехээр үйлэдбэрилхэ бүри арад зон элбэгээр абадаг болохо, тиихэдэ үнэ сэнгынь хямдарха байха. Зүгөөр тиихэ үедэ нөөсэнүүдэй ниитэ хэмжээн таhалгаряагүй ургаха. Хэрэглэмжын зүйлнүүдые бидэнэрэй ехээр үйлэдбэрилхэ бүримнай нөөсэнүүд улам ехэ болохо. Тиимэ болохолоороо, арадай хэрэглэмжые hайнаар хангалгын, үргэдхэн шэнэдхэгдэдэг үйлэдбэриие, ороной бүхы экономикын ургалтые хангадаг хүндэ индустриие саашадань хүгжөөлгын арга боломжонууд улам ехэ болохо.

Ургасагүйдэлгын нүлөөгөөр Советскэ Союз өөрынгөө политикые шэнээр хаража үзэхэ, хэрэглэмжын зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэдэ ехэ капитальна hомололгонуудые хэхэ баатай болоо гэжэ hанадаг буржуазна шүүмжэлэгшэд өөhэдынгөө тобшололые буруу, таад гээд абаhан бодолhоо үндэhэлнэ.

Арадай ажахы түсэблэлгые hайжаруулха

Нүхэдүүд! Манай социалис байгууламжада түсэб гээшэ ажахын бүхы байгуулалтын үндэhэ hуури мүн. Промышленность, худөө ажахын үйлэдбэри, эрдэм ухаан болон соёл культурын үзэгдөөгүй түргэнөөр ургаhан мүнөө үеын эрхэ байдалда эрдэм ухаанай ёhoор нарин түсэблэлгэ, арадай ажахын энэшье тэрэшье hалбаринуудай хүгжэлтые хараада абалгатайгаар түсэблэлгэ хадаа имагта шухала удха шанартай болоно. Эгээл иимэhээ бидэнэр түсэблэлгын зургаануудай ажал ябуулга тухай тон ехэ, гүнзэгы партийна анхарал оролдолго гаргаха ёhотойбди. Бидэнэр түсэблэлгын болон ажахын зургаануудай хүдэлмэриие мүн саашадаашье hайжаруулха, манай кадрнуудай анхаралые бии байгаа дутуу дундануудые зайсуулгада хандуулха зэргэтэйбди.

Үйлэдбэриин үлэмжэ түрүү hалбаринуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ тусхай анхарал хандуулжа, арадай ажахы түсэблэлгые hайжаруулха шухала байhыень ажабайдал саг үргэлжэ баталан харуулна.

Жэшээ болгон химиин промышленностиие абаад үзэе. Хими гээшэ саг зуурын хэрэг бэшэ гэжэ заахые хүсэнэб, энээниие бүхы нүхэд ойлгохо зэргэтэй; бидэнэр миил ёhо дүүргэхын тэдыдэ химиин промышленность хүгжөөхэ гэжэ хаа хаанагүй оролдоно бэшэбди; сагайнь үнгэрхэдэ партиин Центральна Комитедэй мүнөө табиhан эрилтын ёhoор хими эршэмтэйгээр эрхилhэнэй хэрэгтэй болохо гэжэ хүн бү hанаг лэ.

Үйлэдбэридэ эрид хубилалтатайгаар нүлөөлхэ талаараа мүнөө үеын хими электричестводэ дүтэрхы болоно: хэрбээ сасуулжа хараа hаа, электричество гээшэ хүнэй гарые болон балсаниие хүсэтэй болгодог эршэ хүсэн, хүнэй хүтэлбэреэр хүдэлмэрилдэг, сэхэ рууhь бэшэ, харин ондоо удхатайгаар хэлээ hаа, газар дээрэхи бүхы юумые хүдэлгэдэг механическа хүсэн мүн. Жэшээлхэдэ, ракетэ даб гэhээр харахада электричествээр хүдэлгэгдэдэг бэшэ шэнги байдаг. Зүгөөр тэрэнэй олохон приборнууд электрическэ аккумулятор дээрэ хүдэлмэрилдэг байха юм. Ракетын бүтээгдэhэн бүхы юумэнүүд — алюмини, булад, зэд, синтетическэ зүйлнүүд электрическэ хүсэнэй ашаар үйлэдбэрилэгдөө гэжэ хэлэжэ болоно. Тракторшье, автомобильшье, бодото дээрэ ажабайдалда бидэнэрые тойроод байhан бүхы юумэ мүнөө электричествын туhаламжаар байгуулагдадаг тухай би хэлэнэгүйб.

Хими хүнэй ажабайдалда бага бэшэ удха шанартай. Хими хадаа байгаалиин зүйлнүүдэй шанарые хубилгаха, байгаалида байдаггүй шанартай зүйлнүүдые бии болгохо, тайлбарилан хэлэбэл, ажалай зүйлнүүдэй тоое оло дахин ехэ болгохо, промышленностиин техническэ процессүүдые болон худөө ажахын үйлэдбэриие эрид шууд ашаг ехэтэй болгохо арга олгоно. Жэшээ абаад харая. Хэрбээ бидэнэр минеральна утэгжүүлгэнүүдые болон ургаса хамгаалха химиин зүйлнүүдые үйлэдбэрилжэ шададаггүй байгаа hаа, богонихон болзор соо худөө ажахые хүгжөөхэ, манай арадай гансахан мүнөө үеын эрилтые хангаха бэшэ, мүн хэрбээ байгаалиин муу зангаа дабтаа hаань, ерээдүйн сагта хэрэгтэй болохо резервнүүдые байгуулха гэhэн зорилго урдаа табижа шадаха гээшэ аалди.

Хими гээшэ хилээмэн, гутал, хубсаhан, үнгэтэ металлнуудай оронда хэрэглэгдэдэг тон hайн зүйлнүүд, каучук, эмэй зүйлнүүд гэжэ таанар мэдэнэт. Мүнөө химиин эрдэм ухаан синтетическэ белогуудые абалгын асуудал шиидхэнэ. Химиин аргаар хэды зүйлнүүдые абажа болохо байhаниие хэлэхэмни бэрхэтэй байна. Зүгөөр ерээдүйн сагта тиимэ зүйлнүүдэй тоо айхабтар ехэ болохо гэжэ hайн этигэнэб.

Манай экономикые хүгжөөхэ хэрэгтэ химиин иимэ ехэ удха шанартай байбашье hаань, түсэблэлгын болон ажахын зургаануудай зарим хүдэлмэрилэгшэд химиин промышленностиие хоёрдохи ээлжээнэй хэрэг гэжэ тоолоно. Ломоносов, Менделеев, Бутлеров болон химиин эрдэм ухаанай бусад иимэ ехэ эрдэмтэдые дэлхэйдэ үгэhэн манай орон дотор химидэ тиимээр хандаха ябадалые юугээр тайлбарилжа болохо гээшэб? Ведомственнэ ёhoор үйлэдбэриин тодорхой hалбариие хараад лэ hуудаг, Госпланай зарим хүдэлмэрилэгшэдэй химиин удха шанарые саг соонь сэгнээгүй байhан ябадалаар лэ тайлбарилжа болоно.

Хими хадаа ороной бүхы экономикодо шиидхэхы нүлөө үзүүлхэ ёhотой тиимэ ехэ хэмжээтэй, удха шанартай түрүү шэглэл мүн. Хими мүнөө натуральна зүйлнүүдhээ үйлэдбэрилэгдэдэг юумэнэй тон олые ехэ ашагтайгаар hэлгэхэ шадалтай.

Химидэ булюу hайн юумэ үгэхэ, тэрээниие юугээршье хизаарлахагүй, химиин индустри хүгжөөлгэдэ капитальна hомололго ехээр табиха гээшэ хэлсээнгүй гэжэ hанагдана.

Зүгөөр манай экономикые хүгжөөлгэдэ химиин тиимэ революционно удхатай байбашье hаань, энэ hалбари хоёрдохи ээлжээндэ байшоо.

Мүнөө долоон жэлэй табан жэлынь үнгэрөө. Бидэнэр ехэхэн нэмэлтэ нөөсэтэй байнабди. Химидэ булюу юумэ үгэхэ, капитальна hомололго ехээр табиха хэрэгтэй байгаа. 1958 ондо бидэнэр шиидхэбэри абаабди. Хими хүгжөөхэ тушаа хараа түсэб табяабди. Зүгөөр энэмнай хүсэд дүүргэгдэнэгүй. Яахадааб? Юун, зөөри бага байгаа гү? Тиимэ юумэн болоогүй. Бидэнэр металлургиин талаар, нефть абалгаар, бусад hалбаринуудай талаар түсэбөө үлүүлэн дүүргэнэбди, тиихэдэ ЦК-гай майн Пленумэй химиин талаар хараалhан даалгабаринууд дүүргэдээгүй байшоо.

Энээниие юугээр тайлбарилхаб? Манайда элдэб hалбаринуудай хоорондо зөөри хубаарилга ямараар ябуулагданаб? Жэшээ болгон металлургиин Комитедые абаад үзыт. Энэ Комитедэй хүтэлбэрилэгшэд хими тухай багаар hонирхоно, тэдэнэр нэн түрүүндэ металл үйлэдбэрилгые ямараар хүгжөөхэ тухай оролдоно. Энэ хадаа муу бэшэ заншал. Зүгөөр мүнөө сагай эрилтэдэ дүүрэн харюусанагүй. Таhагай, управлениин начальник, тодорхой hалбариин министр байха гээшэ бага байна. Коммунист гээшэ бүхы общественные коммунис үндэhэ hуури дээрэ шэнэдхэн байгуулха шухала болоhониие ойлгодог, эгээн түрүү хүн байха ёhотой.

Коммунизм байгуулхын тулада тон ехэ элдэб материалнууд хэрэгтэй. Тиимэ болохолоороо, жэшээлхэдэ, булад үйлэдбэрилгын түлөө харюусадаг хүдэлмэрилэгшэд шэнэ юумэ ойлгохо, бодото дээрэ шухала тобшололнуудые хэхэ ёhотой. Зарим хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд эгээл тиимэ юумэ хүсэд ойлгоногүй.

hалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй юумэ дутуугаар ойлгодог ябадалые Госплан заhаха ёhотой. Госплан түрүү шэнэ hалбаринуудта ехээр үгэхын тулада материальна болон мүнгэнэй ресурснуудые саг соонь шэнээр хубаарилха, энээнэй түлөө резервнүүдтэй байха уялгатай. Гоёожо хэлэхэдэ, Госплан гээшэ экономико дотор бии болодог шэнэ, түрүү юумэндэ анхаралтайгаар хандадаг, партиин экономическа барометр байха ёhотой. Манайда заримдаа сектор бүхэндэ, hалбари бүхэндэ тодорхой hуури үгтэнхэй байдаг, зохёогдоод байhан хубинуудые ондоо болгохо гээшэ тон бэрхэтэй болодог. Үлэмжэ ойлгосотой байхынь тулада геометрическэ терминүүдые хэрэглэн харуулхамни. Хэрбээ сахариг абаад үзөө hаа, тэрэмнай геометридэ 360 градус болгогдон хубаагданхай байдаг. Эдэ бүхы 360 градус комитедүүд, министерствэнүүд, Госпланай таhагуудай хоорондо хубаагданхай. Тиихэдэ тус бүридөө үгтэhэн юумэнэйнгээ хэмжээн дотор өөрынхеэ гамнадаг. Удаадахи жэлэй түсэб зохёоходоо, hалбаринуудта капитальна hомололгонуудай хэмжээ тодорхойлходоо үнгэрhэн жэлдэ туйлагдаhан хэмжээе үндэhэ hуури болгон абадаг гуримтай. Жэшээлхэдэ, хэрбээ үнгэрэгшэ жэлдэ ямар нэгэн hалбари дотор 8,5 процентын ургалта болоhон байгаа hаань, өөрынгөө hалбариин гү, али өөрынгөө секторэй аша хэрэгые хамгаалдаг хүдэлмэрилэгшэ ондоо болоhон эрхэ байдалые хараада абангүйгөөр энэ хэмжээе ерэхэ жэлэй түсэбэй үндэhэ hуури болгодог байха юм.

Экономикодо боложо байhан шэнэ юумэнүүдые яаха ёhотойб? Тэдэнэр үдэр бүхэндэ бии боложо байха зуураа, хододоо анхарал табихые баадхахаhаа гадуур, материальна гаргаша хэрэглэнэ. Зүгөөр хамаг бүхы зөөри хэрэгсэл хуушан hалбари болон шэглэлнүүдэй хоорондо хубаарилагдашанхай байнаха юм. Эгээл энэмнай шэнэ hалбаринуудые хүгжөөхэ, техническэ дэбжэлтэ туйлаха ябадалда hаад ушаруулнал.

Социалистическэ общество гээшэ хамаг бүхы шэнэ, түрүү зүйлнүүдтэ дуратай юм. Хэрбээ энэ юумэнэй үйлэдбэриие хүг[...] ажалай бүтээсые дээшэлүүл[...] зоной ажал хүдэлмэриие хүн[...] дэг байгаа гээшэ hаань, тэр[...] бодото байдалда нэбтэрүүлхы[...] лада манай хүтэлбэрилхы түс[...] гын болон ажахын органууд [...] бүхы оролдолго хэшээл г[...] зэргэтэй. Үйлэдбэридэ ашата[...] hатай юумэ нэбтэрүүлхын [...] гаргаша гаргахаhаа айха ёh[...]

Аша туhаяа үгэжэ дүүр[...] хуушан техникые орхижо, т[...] ёhoор шэнэ техникэдэ ороxo[...] той. Хуушарhан зүйлнүүдые [...] жэ, улам ехэ ашаг олзо үгэдэг[...] ка болон техникын туйлалтан[...] эрэлхэг зоримгойгоор нэбтэр[...] шухала. Түрэhэн эхэнь нарай[...] ха үхибүүгээ хайшан гэжэ бө[...] дэг бэ, тэрээн шэнгеэр шэнэ, [...] зүйлнүүдые дэмжэхэ, урма[...] ха хэрэгтэйл.

Манай социалис ёhоной т[...] лэлгэ гээшэ үнэхөөрөө зохёон[...] гуулхы шэнжэтэй байжа, үй[...] рииe али бүхы аргаар хүг[...] наука болон техникын урагша[...] шаха талыень харалсаха ё[...] Энэ хадаа манай бүхы эконо[...] хүгжэлтэдэ, илангаяа наука [...] техникын дэбжэлтэдэ айхабтар[...] удха шанартай.

(Түгэсхэлынь манай газе[...] удаадахи номерто гара[...])

КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

Эрдэмтэд хүдөөгэй ажалшадта туhална

Хүдөөгэй научно-шэнжэлэлгын институт

Мүнөө сагта эрдэм ухаанай туйлалта, түрүү техникын хүсэ хэрэглэнгүйгөөр худөө ажахые амжалтатайгаар хүгжөөхэнь бэрхэтэй. Энээн тухай партиин ЦК-гай декабриин Пленум дээрэ онсо тэмдэглэгдээ hэн.

Газар таряалан, мал ажалай бүхы hалбаринуудые аша үрэтэйгөөр эрхилхэ хэрэгтэ эрдэмтэ бүхэн өөрынгөө хубитые оруулжа, худөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ тэмсэлэй түрүү зэргэдэ ябаха ёhотой. Энэмнай түрэл партиимнай, мүн мүнөө үеын шухала эрилтэ ха юм.

Воронежойхидой үүсхэл дэмжэн, манай Буряадай худөө ажахын институдайшье мэргэжэлтэд, эрдэмтэд наука, техникын туйлалтануудые худөө ажахыда үргэнөөр нэбтэрүүлхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри хэжэ эхилэнхэй. Манай институдай эрдэмтэдэй үүсхэлээр Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин дэргэдэ худөө ажахын научно-шэнжэлэлгын институт байгуулагдаад; жэл тухай хүдэлжэ байна. Тус институдай зорилгонь юуб гэхэдэ, манай эрдэмтэд өөhэдынгөө hайн дураар, гол хүдэлмэриингөө хажуугаар хүдөөгэй ажалшадта туhалха гэжэ шиидээ бшуу. Нэн түрүүн тэдэнэр ажахын бүхы hалбарида эрдэм ухаанай туйлалтануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, илангаяа таряашад, механизаторнууд, малшадые агрохими болон газар зүбөөр ашаглан эдлэхэ, минеральна утэгжүүлгэ hайнаар хэрэглэхэ асуудалнуудта hургаха юм. Гадна химиин зүйлнүүдые хэрэглэн, адууhа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана.

Институдта табан ондоо таhаг бии болгогдоо. Нэгэдэхинь — мал ажал эрхилэлгын таhаг, хоёрдохинь — газар таряалангай, гурбадахи — механизациин, дүрбэдэхинь ветеринарна ажалай, табадахинь — худөө ажахын экономикын таhаг болоно. Тэдэ таhагуудые худөө ажахын институдай эрдэмтэд, доцентнэр нүхэд Баертуев, Бурмистров, Богданов, Аюшеев, Сампилов гэгшэд даажа байдаг. Институдай директорээр доцент, эрдэмэй кандидат нүхэр Линец томилогдонхой.

Тус институдта мүнөө юун хэгдэжэ байнаб?

Хүдөөгэй механизаторнууд, таряашадые агрохимиин болон газар зүбөөр ашаглан эдлэхэ асуудалнуудта hургана, колхоз, совхоз бүхэндэ агрохимиин лаборатори бии болгохо, нютаг бүхэнэй газарай хүрhэнэй шанар харуулhан карта зураха, эрдэм, наукын туйлалтануудые үйлэдбэридэ дэлгэрүүлхэ талаар ехэхэн ажал хэжэ байна.

Институдай ажалда тэндэхи колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд — агрономууд, зоотехнигүүд, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсана. Тэдэнэр тус тустаа өөhэд өөhэдынгөө hонирхоhон гү, али хүдэлмэридөө хабаатай ямар нэгэ шэнэ асуудал абаад, тэрэнээ бүхы талаhаань шэнжэлэн үзэнэ, ашаг үрэ ехэтэйгээр үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхые оролдоно. Мүнөө Мухар-Шэбэрэй управлениин ажахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд эрдэм ухаанай шэнэ туйлалта, ажалай түрүү дүй дүршэлөөр 70 гаран асуудалнуудые абаад, шэнжэлжэ байна. Жэшээнь, «Победа» колхозой гл[...] на зоотехник нүхэр Кислов hа[...] хай үнеэдэй тэжээлэй рацио[...] синтетическэ мочевинэ зүй[...] хэрэглэн, малай ашаг шэмэ д[...] шэлүүлхэ тушаа ехэ хүдэлм[...] хэнэ. Мүн «Коммунизм» ко[...] зой главна агроном нүхэр У[...] таряалангай ургаса эрид дээ[...] лүүлхын тула минеральна ут[...] жүүлгэ ямар хүрhэтэй газар[...] яажа оруулхаб гэhэн асуу[...] шэнжэлнэ.

Бүхы асуудалнуудаарнь т[...] хай түсэб табигдаад, институ[...] эрдэмтэдэй совет дээрэ зүб[...] хэлсэгдэжэ, баталагдадаг. Ин[...] жэл соо хэhэн хүдэлмэриие с[...] солхо, дүй дүршэлөө андалда[...] тула конференци зарлагдаха [...]

Б. Сампилов,
худөө ажахын эрдэмэй кандидат.

Үнеэн бүриhөө үдэртөө хахад пүүд·hү hаахын түлөө

Нёдондоной алдуу дабтагдахагүй

Манай Таhархайн отделениин hаалиин фермэ колхоз соогоо hү ехээр hаадаг, түрүү гэжэ тоологдодог юм.

Теэд нёдондо фермымнай hаалишад hанаhанда хүрэмэ hү hаажа бираагүй, гүрэндэ hү худалдаха түсэбөөшье дүүргэжэ шадаагүй.

Тиимэhээ hаалишад, малшаднай үнгэрhэн жэлэйнгээ ажалай дүн согсолон, 1964 ондо бэелүүлхэ түсэб, зорилгоёо хараалха гэжэ суглараа бэлэй. Бии байhан дутагдалнуудаа элирүүлэн, фермын хүдэлмэридэ hаад хэдэг дутуу дунданyудые нюур сахингүй эрид шүүмжэлээ. Өөhэдынгөө бүхы арга боломжые гүйсэд элсүүлэн, жэлэй түрүүшын үдэрhөө эмхитэй hайнаар, габшагай шангаар ажаллаха гэжэ шиидээ юм. Илангаяа үхэр малайнгаа харууhа, тэжээлые зүбөөр эмхидхэн, үбэлэй hарануудта hү ехээр hааха гэhэн Кабанскын үйлэдбэриин управлениин hаалишадай үүсхэлые hайшаан, фермын түрүү hаалишан Цырен-Дулма Бодеева бодоод иигэжэ хэлээ:

— Хүхэ ногооной гараха-дал сагаан эдеэн — hү hаали зүндөө өөрөө дэлбэрхэ юм гээд, үбэлдөө аали нобшоор хүдэлхэ саг дүүрээ. Имагтал үбэл үбhэ тэжээлэй элбэг, үнеэдэй олон түрэhэн сагта hү элбэгээр hаахын түлөө бүхы хүсөөрөө тэмсэхэ зэргэтэйбди.

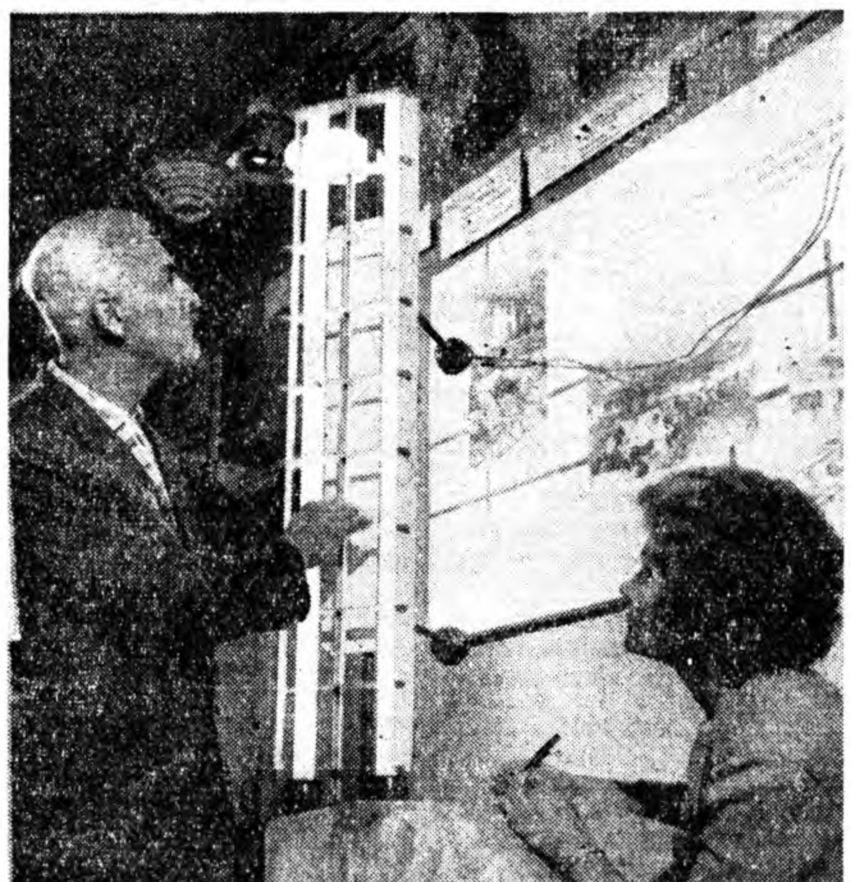
Тэрэнииень бусадшье hаалишад булта дэмжэжэ, байгша ондо бүхы фермээрээ hү hааляа нёдондонойхиhoo 30 процентээр дээшэлүүлхэ уялга нэгэн дуугаар абаа.

Мүнөө hаалишад, малшаднай хэлэhэн үгэ, хараалhан зорилгодоо хүрэхын тула хэзээ хэзээнэйхиhээ оролдосотойгоор ажаллан, жэлэй түрүүшын hарые дүүргэбэ. Яhала барагшье үрэ дүн туйлаа. Январь hарын туршада фермынхид бүхыдөө 13.540 литр hү hааха даабаритай аад, тэрэнээ үлүүлэн дүүргээ. Бүхыдөө энэ үе соо 14.669 литр hүн абтаа. Ондоогоор хэлэбэл, үнеэн бүриhөө үд[...] дунда зэргээр 4,5—5 [...] hүн hаагдаhан болоно. [...] олонхи үнеэдынь үшөө ту[...] дүй, февраль, март соо ту[...] лахаар хүлеэгдэнэ.

Фермэ доторой дэлг[...] мүрысөөндэ hаалишад [...] рен-Дулма Бодеева, С[...] Пидуева, Цыремжэ Бу[...] гэгшэд эрхимлэнхэй. Э[...] январь соо үнеэн бүр[...] үдэртөө 6—7 литр hү а[...] гүй hаана. Нүгөө 5 hаал[...] дынь эдэ гурбанhаа [...] зэргэ гээгдэбэшье «февр[...] мартда түрүүшүүлые за[...] хүсэхэбди» гэжэ мэдү[...] Колхозой партком, отд[...] ниишье эхин парторга[...] ци малшадай hуудал ба[...] лай эрилтые гүйсэд хан[...] зоной дунда ойлгуулам[...] хүдэлмэри ябуулха та[...] яhала оролдолго гар[...] Малшадай, hаалишадай [...] гэжэл шадабари дээшэ[...] хын тула фермэ бүхэндэ [...] техническэ hуралсал э[...] хэгдээ.

КПСС-эй ЦК-гай ф[...]лиин Пленумэй хүндэ[...] ажалай вахтада жагсан, [...] мын hаалишад, малшад [...] габшагай шангаар ажал[...] байна.

Д. ХУСАЕ[...]
«Восточные Саяны» колхоз[...] отделениин [...] парторганизациин секрета[...] Түнхэнэй үйлэдбэриин управлени.

Бүхэсоюзна научно-шэнжэлэлгын институдта, худөө ажахын байрануудые гэрэлтүүлхэ шэнэ лаампанууд бии болгогдоо. Гадна Бүхэсоюзна научно-шэнжэлэлгын худөө ажахын электрификациин институдтай хамта шубуудые болон амитадые ультрофиолетовэ, инфкрасна элшэнүүдээр шараха шэнэ аппаратура зохёон гаргаа. Зураг дээрэ: инженер В. И. Демичев, ахалагша инженер Н. И. Ершова гэгшэд шэнэ люминесцетнэ лаампа шалгажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Редакторай түлөө
М. Н. НИМАЕ[...]

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Уд[э], улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам. ред[ак]тора — 38-42, зам. редактора — 35-84, секретариата — 27-[...] отделов: сельскохозяйственного производства и парт[ийной] жизни — 47-59, 35-14, промышленного производства и парт[ий]ной жизни — 48-89, 33-61, корректорская — 35-95.
Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологичес[кой] — 24-74, советского строительства и быта — 34-93, рабсель[ко]ров и писем — 25—41, 38-30, информации — 32-74 и пер[ио]дов — 34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Сов[ете] Министров Бурятской АССР.

Н00041. Зак. № 155.

БУРЯАД ҮНЭН
4 дэхи нюур
1964 оной февралиин 18.